

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Změny ve školním preventivním programu rizikového chování v období distanční výuky
na vybrané základní škole

Changes in the school preventive program of risky behavior during the period of distance
learning at selected primary schools

Bc. Marie Kučerová Císlerová

Vedoucí práce: PhDr. Magdalena Richterová, Ph.D.

Studijní program: Navazující magisterský

Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a
střední školy speciální pedagogika - výchova ke zdraví

Odevzdáním této diplomové práce na téma Změny ve školním preventivním programu rizikového chování v období distanční výuky na vybrané základní škole

potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně, za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Drahouši 2. 12. 2022

Touto cestou bych velmi ráda poděkovala především vedoucí této diplomové práce PhDr. Magdalena Richterová, Ph.D. za čas, který mi při konzultacích vždy ochotně věnovala, za velkou dávku podpory a odbornou pomoc. Dále bych zde chtěla poděkovat metodičce prevence vybrané ZŠ, která mi vždy vstřícně poskytla veškeré potřebné informace. V neposlední řadě bych ráda poděkovala svému manželovi, který mi při psaní práce byl oporou.

ABSTRAKT

Diplomová práce „Změny ve školním preventivním programu rizikového chování v období distanční výuky na vybrané základní škole“ se zabývá analýzou školního preventivního programu před a v průběhu pandemie Covid-19.

Práce je strukturovaná do dvou částí. První, teoretická část se věnuje základním pojmům, jako je například prevence, preventivní program, metodik prevence a další. Druhá, praktická část popisuje realizované výzkumné šetření, které proběhlo ve dvou krocích. Nejprve proběhla analýza preventivního programu. Především byla věnována pozornost změnám, vývoji, procesu tvorby a příčinám změn v daném programu v průběhu posledních 3 let. Následoval hloubkový rozhovor s metodičkou prevence, který doplnil, ale také objasnil přístupy a změny v programech prevence.

Právě období distanční výuky poukázalo na aspekty vedoucí ke změnám v preventivních programech na vybrané škole, ale také na jistou nepřipravenost při prevenci rizikového chování v jiném prostředí. Změny na základě analýzy a rozhovoru jsou shrnuty v závěrečné části práce.

Práce by mohla být jistým vodítkem k tvorbě preventivního programu rizikového chování v případě realizace výuky distanční formou.

KLÍČOVÁ SLOVA

Preventivní program, prevence, metodik prevence, Covid-19, distanční výuka.

ABSTRACT

The diploma thesis "*Changes in the school preventive program of risky behavior in the period of distance learning at a selected elementary school*" follows up the school preventive program before and during the Covid-19 pandemic.

The work is structured in two parts. The first, theoretical part clarifies fundamental terms, such as prevention, prevention program, prevention methodology and others. The second, practical part describes the conducted research, which took place in two steps. First step contains an analysis of the prevention program. Attention is paid mainly to the changes, development, creation process and causes of changes in the given program over the last 3 years. This is followed by an in-depth interview with methodist of prevention.

The period of distance learning pointed out some aspects which are leading to changes in the prevention programs at the selected school, but also to a certain unpreparedness in the prevention of risky behavior in a different environment. Changes based on the analysis and the interview are summarized in the final part of the thesis.

This study could be a guideline for a formation of a preventive program of risky behavior in the case of distance learning.

KEYWORDS

Prevention program, prevention, methodist of prevention, Covid-19, distance learning.

Obsah

Úvod	8
1 Vymezení základních pojmů	9
1.1 Prevence rizikového chování	9
1.2 Rozdělení prevence	9
1.3 Typologie rizikového chování	11
1.3.1 Stručné vymezení jednotlivých forem rizikového chování	12
2 Legislativa spojená s prevencí	14
2.1 Strategie a koncepce MŠMT	15
2.1.1 Hlavní úkoly strategie v letech 2019 – 2027	16
2.1.2 Cíle Národní strategie primární prevence 2019 – 2027	16
2.1.3 Akční plán realizace Národní strategie	16
3 Systém prevence na základních školách	18
3.1 Dokumenty spojené s prevencí na základních školách	18
3.1.1 Školní řád	18
3.1.2 Školní vzdělávací program	18
3.1.3 Minimální preventivní program	19
3.1.4 Program proti šikaně	20
3.1.5 Krizový plán	20
3.2 Instituce spolupracující se školou	20
3.3 Pedagogičtí pracovníci podílející se na realizaci primárního preventivního programu	21
3.3.1 Metodik prevence	21
3.3.2 Výchovný poradce	24
3.3.3 Školní psycholog a speciální pedagog	24

3.3.4	Třídní učitelé a učitelé	24
3.3.5	Vychovatel ve školní družině	25
4	Změny v pojetí výuky a prevenci rizik kvůli pandemii Covid-19 - SARS-CoV-2	26
4.1	Distanční vzdělávání	27
5	Vybrané organizace poskytující programy primární prevence.....	28
6	Praktická část	32
6.1	Cíl práce	32
6.2	Základní výzkumné otázky	33
6.3	Cíl práce	33
6.4	Způsob zpracování dat	34
6.5	Popis výzkumného vzorku.....	34
6.6	Analýza preventivního programu vybrané školy	35
6.7	Výzkumný vzorek.....	35
6.8	Tvorba primárně preventivního programu na vybrané škole.....	36
6.8.1	Dokumentace v oblasti rizikového chování.....	37
6.8.2	Struktura preventivního programu	37
	Charakteristika školy	38
6.8.3	Zdroje pro tvorbu preventivního programu vybrané školy	41
6.8.4	Vnitřní informační zdroje vybrané školy.....	41
6.8.5	Vnější zdroje vybrané školy	41
6.9	Evaluace programů	44
6.9.1	Evaluace školního roku 2018/2019	45
6.9.2	Evaluace školního roku 2019/2020	46
6.9.3	Školní rok 2020/2021	48
6.9.4	Evaluace školního roku 2021/2022	55

6.9.5	Analýza výzkumného šetření a shrnutí.....	59
7	Diskuze.....	63
	Závěr.....	65

Úvod

Diplomová práce se zabývá vývojem preventivního programu na vybrané škole v průběhu posledních tří let. Posuzováno bylo především to, jaké změny nastaly v programech kvůli přechodu z prezenční na distanční, případně na další formy výuky. Zda má metodička prevence připravený plán v případě opětovného uzavření škol.

Cílem této práce bylo, za pomoci hloubkového polostrukturovaného rozhovoru s metodikem prevence a analýzy dokumentů, zjistit jaké změny nastaly v jednotlivých programech v průběhu distanční výuky v době pandemie. Zároveň také, jak tyto změny metodička hodnotí a následně také to, jestli má připravený plán prevence v případě dalšího uzavření škol a přechodu na jiný druh výuky.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část se věnuje základním pojmům v oblasti školní prevence a distanční výuky. Zmiňuje například prevenci, dělení prevence, preventivní program. Nepostradatelným segmentem je oblast distanční výuky, která byla v posledních letech vynucenou součástí všech škol.

Praktická část obsahuje formulaci problémů práce. První oblast je věnována provedené analýze preventivních programů na vybrané škole, zkoumá obsahovou náplň dokumentů a prezentuje výsledky analýzy a rozhovor s metodičkou prevence.

Výstupem práce je popis změn v přístupech k prevenci během distanční výuky na vybrané škole.

1 Vymezení základních pojmů

Cílem této části práce je uvedení do problematiky primární prevence na školách, současně také do problematiky distanční výuky, která byla v posledních třech letech výrazně zařazena do vzdělávání dětí, žáků a studentů.

1.1 Prevence rizikového chování

Význam slova prevence pochází z latinského „prevenire“ neboli předcházet, což je také hlavním cílem prevence. Máme na mysli předcházení nějakému nežádoucímu jevu, například nemocem, drogovým závislostem, zločinům, nehodám, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, násilí, ekologickým katastrofám a podobně. (Klementová & Sychrová, 2017). [manuál pro školní metodiky prevence](#)

Prevence se v obecné rovině dělí na primární, sekundární a terciální. Ve školním prostředí se setkáváme především s prevencí primární. Dle Miovského je to takový typ prevence, který jakýmkoliv způsobem předchází vzniku rizikového chování, nebo takové nevhodné chování minimalizuje, zamezuje jeho další progresi, existující formy rizikového chování zmírňuje či pomáhá řešit jeho důsledky. (Miovský, 2015).

Rizikové chování, jako pojem ve školním prostředí, dříve nahrazoval pojem sociálně patologické jevy. Tento termín byl zavádějící a byl tedy nahrazen výrazem rizikové chování, který lépe vystihuje podstatu věci. Jedná se o takové chování, při kterém dochází k prokazatelnému nárůstu sociálních, zdravotních, výchovných a dalších rizik pro společnost či jedince. (Miovský et al., 2012).

1.2 Rozdělení prevence

Prevenci rizikového chování dělíme do tří typů – primární, sekundární a terciální.

a) Primární prevence

V této práci se zabýváme především právě primární prevencí a tak si její členění rozebereme detailněji.

Podstatou školní primární prevence je předcházení vzniku rizikového chování u osob, které se doposud takto nechovaly. Škola má různé druhy pedagogických, zdravotnických, diagnostických, psychologických, speciálně pedagogických a jiných prostředků, jimiž se

snaží na skupinu či jednotlivce působit. Do primární prevence spadají i takové druhy aktivit, které působí i na širší veřejnost. Jedná se zejména o osvětové aktivity, které by mohly na dítě, mládež či studenta působit a tím snížit riziko nevhodného chování. (Müllerová, 2014).

b) Sekundární prevence

Pomáhá včasné podchytit již rozvinutý problém a snaží se zamezit jeho prohlubování. Cílovou skupinou bývají nejčastěji skupiny osob, které jsou nějakým způsobem sociálně ohroženy. Jedná se například o národnostní a etnické menšiny, osoby ze sociálně vyloučených lokalit. Snahou je tedy na tyto skupiny pozitivně působit a zároveň minimalizovat dopady, které na jedince dříve působily. (Müllerová, 2014).

c) Terciální prevence

Cílem terciální prevence je pomáhat jedincům, u kterých se již rozvinulo rizikové chování. *Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.* (Štefunková, 2012, s. 39).

Odpovědnost za primární prevenci nese Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a svůj díl odpovědnosti nese i rodina. Za sekundární a terciální prevenci odpovídá s ohledem na její odbornou náročnost Ministerstvo práce a sociálních věcí a v některých případech i Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo zdravotnictví. Specifikou odpovědnost nese i Ministerstvo obrany. <https://www.mvcr.cz>

V této práci se zabýváme především primární prevencí, a tak si její členění rozebereme detailněji. Kabíček člení primární prevenci do tří úrovní, dle míry ohrožení rizikovým chování a podle cílové skupiny, na všeobecnou, selektivní a indikovanou primární prevenci. (Kabíček, 2014). Toto členění spadá pod primární prevenci specifickou.

Specifická primární prevence zahrnuje takové druhy aktivit, které jsou cílené na určitou skupinu osob a zároveň na některou z forem rizikového chování, například záškoláctví.

➤ Všeobecná primární prevence

Zohledňuje zde pouze věkové rozhraní dané skupiny a ne míru ohrožení. Cílem těchto programů je zamezení, nebo oddálení nežádoucího rizikového chování. Patří sem programy

určené menším sociálním skupinám či školní třídě. Takový druh prevence zařazuje do školního preventivního programu metodik prevence.

➤ **Selektivní primární prevence**

Zaměřuje se na skupiny, u kterých byly identifikovány ve větší míře rizikové faktory pro vývoj či vznik různých forem rizikového chování. Do realizace selektivní primární prevence na školách jsou zapojeni odborníci například z pedagogicko-psychologické poradny. Důležitou roli hrají střediska výchovné péče či nestátní neziskové organizace.

➤ **Indikovaná primární prevence**

Zaměřuje se na jedince, u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování, nebo kteří jsou vystaveni tlakům výrazně rizikových faktorů. Cílem indikované primární prevence je například oddálení užívání alkoholu či snížení frekvence jeho užívání a zmírnění následků jeho užívání. Pro tuto úroveň prevence je již zapotřebí speciální psychologické, pedagogické, adiktologické nebo jiné odborné vzdělání. (Černý, 2010).

➤ **Nespecifická primární prevence**

Zahrnuje takové druhy aktivit, které nemají přímou spojitost s určitým druhem rizikového chování, ale pomáhají snížit riziko jeho vzniku. Toho se snaží docílit pomocí kvalitního využití volného času, environmentálních preventivních opatření kombinovaných s pravidly bezpečnosti a přístupy podporujícími zdraví. (Miovský a kol., 2012).

1.3 Typologie rizikového chování

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy rozlišuje rizikové chování takto:

- *Agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování.*
- *Záškoláctví.*
- *Závislostní chování, užívání různých typů návykových látek, netolismus, gambling.*
- *Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě.*
- *Spektrum poruch příjmu potravy.*
- *Negativní působení sekt.*

- *Sexuální rizikové chování.*

V Metodickém doporučení MŠMT je k primární prevenci rizikového chování na období 2010 – 2028 uveřejněno 22 příloh, které mají sloužit jako metodická podpora školám a školským zařízením. Jsou zde zařazeny další projevy rizikového chování, které nejsou výše uvedené a jedná se o krádeže, krizové situace spojené s násilím, Syndrom CAN,¹ hazardní hry, domácí násilí, dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáku s PAS² ve školách a školských zařízeních. (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019 –2028, s. 6).

Podle Miovského primární prevenci rizikového chování ve školství, dělíme do těchto skupin:

- a) záškoláctví*
- b) šikana a extrémní projevy agrese*
- c) extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě*
- d) rasismus a xenofobie*
- e) negativní působení sekt*
- f) sexuální rizikové chování*

(Miovský, 2010, s. 23-25).

1.3.1 Stručné vymezení jednotlivých forem rizikového chování

Dle výše uvedeného dělení podle Miovského zde uvádím stručný popis jednotlivých forem rizikového chování.

Záškoláctví

MŠMT definuje záškoláctví jako *neomluvená absence žáka základní či střední školy při vyučování. Uvádí se zde také, že se jedná o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku a povinnost žáků do školy chodit řádně a včas. Nezřídká je spojeno s dalšími typy rizikového chování, které negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince.* (MŠMT, 2021, s. 1)

¹ Syndrom CAN – Child Abuse and Neglect. Syndrom zanedbávaného, zneužívaného dítěte

² PAS – osoby s poruchou autistického spektra

Kyriacou dělí záškoláctví do pěti kategorií:

- **Pravé záškoláctví** – *Rodič se domnívá, že je jeho dítě ve škole, ale ono se v ní nevyskytuje.*
- **Záškoláctví s vědomím rodičů** – (tzv. *skryté záškoláctví*) *žák se ve škole nevyskytuje, ale jeho rodič o tom ví. Na této formě se podílí několik typů rodičů, jejichž hlavními charakteristikami je například odmítavý postoj ke škole. Dnes je velmi časté, že během školního roku rodiče vezmou dítě na dovolenou mimo prázdniny. V tomto případě se také jedná o skryté záškoláctví.*
- **Záškoláctví s klamáním rodičů** – *Existují děti, které dokáží přesvědčit své rodiče o zdravotních obtížích, pro které nemohou jít do školy a rodiče jim absenci omlouvají. Bývá velmi složité tento druh záškoláctví odhalit a následně rozklíčovat důvod potencionálně předstírané zdravotní komplikaci.*
- **Útěky ze školy** – *Někdy taky označováno jako internátní záškoláctví. Je chápáno tak, že žáci do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost a během vyučování na několik hodin odejdou, přičemž ale zůstávají v budově školy nebo ji opustí.*
- **Odmítání školy** – *Žáci se škole vyhýbají z důvodu např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, či výskytu školní fobie nebo dokonce deprese. (Kyriacou 2005, s. 45).*

Šikana a extrémní projevy agrese

Šikana je forma násilí, která ve škole ohrožuje naplňování cílů a zásad vzdělávání. Při výskytu šikany dochází k narušení pocitu bezpečí žáků a/nebo pedagogů. I při malé intenzitě šikany může docházet k závažným psychickým traumatům.

Výzkumy prokázaly negativní vliv šikany nejen na psychický stav všech zúčastněných, na vztahy ve škole, ale také na výsledky žáků v učení (Sandoval a kol., 2014). [researchgate](#)

Extrémní rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Z hlediska masového rozšíření se jedná o relativně novou formu rizikového chování. Miovský definuje tento druh rizikového chování jako záměrné vystavování sebe, nebo druhých, nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví, nebo přímému ohrožení života, v rámci sportovní činnosti nebo v dopravě. (Miovský, 2010).

Rasismus a xenofobie

Lze definovat jako takové, které je vědomě konáno ve prospěch náboženských, politických, národnostních a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu.

Rasistické chování

Je takové, které na základě přisouzení mentálních, psychických schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, národnostního či rasového původu tyto příslušníky těchto skupin hodnotí a případně je i poškozují. mšmt metodická doporučení

Negativní působení sekt

Sektou označujeme v české republice takovou skupinu lidí, jejíž členové sdílí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se daná skupina vymezuje vůči svému okolí. Z těchto důvodů dochází k sociální izolaci, manipulaci a dalším extrémním tlakům a zásahům do soukromí jejich členů. (Mioviský et al., 2010).

Sexuální rizikové chování

Vývoj sexuálního rizikového chování je u jedince závislý na mnoha faktorech. Základem jsou faktory biologické, jsou jimi například: vývoj pohlavních žláz, faktory genetické, nebo nervové a faktor hormonální soustavy. Sexuální chování může být ovlivněno také společenským prostředím, způsobem života, kulturou nebo náboženstvím. (Machová & Kubátová, 2006).

2 Legislativa spojená s prevencí

Prevence je spojená s mnoha vyhláškami a zákony, proto níže uvádím pouze ty, které jsou dostupné z webových stránek Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v sekci Legislativa. <https://www.msmt.cz>

- **Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek**

Tento zákon upravuje opatření k ochraně před nebezpečným působením návykových látek. Zabývá se také působností správních orgánů spojených s danou problematikou.

- **Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)**

V souladu s prevencí nám tento zákon říká, že školám a školským zařízením je stanovena povinnost poskytovat nad rámec vzdělávání také preventivně výchovnou péči. Dále definuje výchovná opatření v případě porušení školního řádu či jiných dokumentů školy, popisuje činnost školských poradenských zařízení a v neposlední řadě upravuje opatření ohledně bezpečnosti a ochrany zdraví ve školách a školských zařízeních.

- **Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů**

Tento zákon se vztahuje k pedagogickým pracovníkům pracujících ve školách a školských zařízeních a spadají pod něj i pedagogičtí pracovníci v zařízeních sociálních služeb. Definuje předpoklady pro výkon příslušného povolání aj.

- **Zákon č. 562/2004 Sb. změna některých zákonů v souvislosti s přijetím školského zákona**

Definuje změny v jiných zákonech, které byly provedeny v důsledku přijetí školského zákona.

- **Vyhláška č. 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních**

Vyhláška definuje, komu jsou poradenské služby určeny, jaký je účel poradenských služeb, jaká jsou pravidla pro poskytování takového druhu služeb. Jmenovitě definuje, které typy zařízení tyto služby mohou poskytovat a jakým způsobem.

2.1 Strategie a koncepce MŠMT

Mimo výše uvedené zákony a vyhlášku je pro tvorbu primárně preventivního programu na školách a ve školských zařízeních základním strategickým dokumentem, který tvoří rámec politiky primární prevence **Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2027 a Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2021** dle schváleného usnesení ze dne 18.března 2019.

Jedná se o dokumenty, které se v čase vyvíjejí a neustále doplňují. Národní strategie primární prevence rizikového chování vychází ze stejně nazvané strategie předchozích let a to konkrétně z let 2013 – 2018.

2.1.1 Hlavní úkoly strategie v letech 2019 – 2027

- Stanovení základního rámce primární prevence rizikového chování
- Určit hlavní cíle rozvoje v politice primární prevence
- Informovat laickou i odbornou veřejnost o cílech a prioritách politiky primární prevence

2.1.2 Cíle Národní strategie primární prevence 2019 – 2027

MŠMT říká, že hlavním cílem Národní strategie 2019 – 2027 je snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže a minimalizovat jeho vznik a to vše prostřednictvím efektivního systému primární prevence.

2.1.3 Akční plán realizace Národní strategie

Vychází z vyhodnocení Národní strategie. Jedná se o soubor konkrétních úkolů a opatření směřující k dosažení stanovených cílů. V níže uvedené tabulce jsou uvedeny cíle jednotlivých etap za určitá období.

Tabulka č. 1 – Harmonogram postupu realizace opatření Akčního plánu (Zdroj: Akční plán primární prevence 2019-2021)

Dalším podkladem pro tvorbu té současné strategie byl závěr ze SWOT analýzy primární prevence rizikového chování, realizované krajskými koordinátory prevence ve spolupráci

s MŠMT. Níže uvádím seznam pilířů politiky primární prevence a jejich základní cíle a priority rozvoje.

Tabulka č. 2 – Pilíře politiky primární prevence (Zdroj: Akční plán 2019-2021)

Pilíře politiky primární prevence	Strategické cíle
1. Systém	<i>Vymezit a ustálit jednotnou terminologii, stabilizovat přístupy, metody a nástroje efektivní primární prevence, sjednotit parametry výkonů v primární prevenci</i>
2. Koordinace	<i>Nastavit efektivní, systémovou, provázanou, jednotnou a kooperující spolupráci všech subjektů participujících na oblasti primární prevence, a to na horizontální i vertikální úrovni</i>
3. Legislativa	<i>Upravit a aktualizovat právní rámec oblasti primární prevence rizikového chování za účelem jasného vymezení terminologie, rolí a kompetencí jednotlivých aktérů</i>
4. Vzdělávání	<i>Zkvalitnit a zefektivnit systém vzdělávání pedagogických pracovníků a dalších aktérů v oblasti primární prevence rizikového chování, který povede ke zvýšení znalostí, dovedností a kompetencí žáků a dalších cílových skupin.</i>
5. Financování	<i>Zajistit stabilní financování systému primární prevence rizikového chování v resortu MŠMT</i>
6. Monitoring, hodnocení, výzkum	<i>Zajistit poskytování kvalitních a efektivních programů primární prevence rizikového chování na základě vědecky ověřených faktů a dat.</i>

3 Systém prevence na základních školách

Systém prevence na základních školách je ukotven v několika dokumentech, které níže autorka stručně popisuje.

3.1 Dokumenty spojené s prevencí na základních školách

Preventivní působení školy v oblasti rizikového chování definují zejména tyto dokumenty: školní řád, primární preventivní program (dříve Minimální preventivní program), školní vzdělávací program vycházející z rámcového vzdělávacího plánu a krizový plán školy.

3.1.1 Školní řád

Je součástí vnitřních předpisů školy. Je jedním ze stěžejních dokumentů školy. V souladu se školským zákonem je vydáván ředitelem školy, který určuje povinná témata obsažená ve školním řádu. S rizikovým chováním souvisí konkrétně tato témata:

1. Provoz a vnitřní režim školy.
2. Podrobnosti k výkonu práv a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců.
3. Podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů ve školním prostředí.
4. Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, jejich ochrany před sociálně patologickými jevy, před projevy diskriminace a nepřátelství nebo násilí.
5. Pravidla pro hodnocení výsledků žáků.
6. Podmínky zacházení s majetkem školy ze strany žáků.
7. Podmínky pro omlouvání žáků z vyučování.
8. Podmínky pro ukládání výchovných opatření.
9. Poučení o povinnosti dodržování školního řádu. [školský zákon](#)

3.1.2 Školní vzdělávací program

Vychází z rámcového vzdělávacího programu a umožňuje škole profilovat a svobodně formulovat průběh vzdělávacího procesu na dané škole.

ŠVP definuje obsahovou náplň učiva všech vzdělávacích oblastí v jednotlivých ročnících. Školní vzdělávací program také definuje předměty s preventivním přesahem, které jsou buď přímo a nebo průřezově obsaženy ve vyučovacích předmětech.

Součástí vzdělávacího programu je také primárně preventivní program dané školy, který charakterizuje dlouhodobý preventivní program a je přizpůsoben potřebám a podmínkám žáků.

3.1.3 Minimální preventivní program

V Metodickém doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních se o minimálním preventivním programu píše jako o konkrétním dokumentu dané školy, který je zaměřený především na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, emočně sociálnímu rozvoji, rozvoji osobnosti a komunikačních dovedností. Dále je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, široké škále preventivních aktivit, zapojení všech pedagogických pracovníků a zákonných zástupců nezletilých žáků.

Je zpracováván vždy na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce. Jeho evaluace probíhá průběžně a na závěr školního roku je hodnocena efektivita a kvalita zvolených strategií. Hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy.

Navzdory tomu, že výraz Minimální preventivní program byl změněn novelou vyhlášky č. 72/2005 Sb. v roce 2016, tak jak je výše patrné z aktuálních dokumentů MŠMT ze kterých jsem čerpala, se s ním stále můžeme setkat. Dnes je tento termín užíván spíše jako pojem obecný pro preventivní program školy. [metodické doporučení MŠMT](#)

Dnes tedy hovoříme o **preventivním programu školy**, který je dle Miovského konkrétní dokument, který je povinně zpracováván všemi základními a středními školami již od roku 2006. Je zaměřený na osobnostní a sociální rozvoj žáků, výchovu ke zdravému životnímu stylu, sociálně komunikativní schopnosti a na intervence, které napomáhají ke snižování rizik spojených s rizikovým chováním. (Mioviský et al., 2012).

Cílem je podle Procházky celková změna klimatu školy směrem k lepšímu stavu. Program se zpracovává na příslušný školní rok. Vychází tedy z aktuálního vývoje situace na dané škole a v regionu a reflektuje předchozí období. Je tedy pro efektivní primární prevenci ve školním prostředí nutné podle Procházky, aby se obsah školního preventivního programu stal součástí výchovně vzdělávacího procesu všech zaměstnanců školy a rodičů. (Procházka, 2019).

Více je o preventivním programu uvedeno v praktické části práce v kapitole Tvorba primárně preventivního programu vybrané školy.

3.1.4 Program proti šikaně

Program proti šikaně vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MŠMT-21149/2016). Cílem metodického pokynu je porozumět problematice šikany, zároveň nabízí možnosti jak šikaně předcházet a jak účinně reagovat na situace spojené s danou problematikou. Pokud je program vypracován, stává se tak nedílnou součástí preventivního programu školy. Popisuje aktivity v oblasti prevence šikanování a násilí. Jedná se o komplexní pojetí preventivní strategie, jejíž cílem je respektující, bezpečné a spolupracující školní prostředí.

Program proti šikaně je zatím pro školy a školská zařízení nepovinný. Nicméně se šikana a v posledních letech s distanční výukou více spojovaná kyberšikana stále ukazuje jako velký problém dnešní doby. Efektivnější řešení šikany je jedním z klíčových úkolů Národní strategie prevence rizikového chování 2019 – 2027.

3.1.5 Krizový plán

Stanovuje závazný postup pracovníků školy v případě výskytu rizikového chování, nebo v případě podezření na výskyt takového druhu chování. Navrhuje možná řešení. Je součástí preventivního programu školy a školního řádu. (Miovský, 2012).

Ze zprávy České inspekce vyplývá, že vytvořený Krizový plán nemá každá základní škola, ale přibližně pouze 90%, přičemž převažuje zařazení takového plánu do preventivního programu. <https://www.csicr.cz/>

3.2 Instituce spolupracující se školou

Spolupráce škol je vázána na externí pracovníky. Školy s nimi spolupracují jak při prevenci (například realizaci besed, školení, realizaci preventivních programů), tak při řešení vzniklých situací spojených s rizikovým chováním (intervence ve škole, poskytování péče, poradenství apod.). Se kterými institucemi a v jaké míře školy spolupracují v oblasti prevence mapuje Česká školní inspekce. Z jejího posledního inspekčního šetření v oblasti prevence z roku 2016 vyplývá následující. Základní školy se z hlediska prevence obracejí

nejčastěji na **pedagogicko-psychologické poradny** a na **orgány sociálně-právní ochrany dětí**. Oproti tomu na odborníky, střediska výchovné péče, či jiné instituce se obrací školy v daleko menší míře.

Níže uvádím stručný popis nejčastěji vyhledávaných organizací z hlediska prevence dle ČŠI.

Pedagogicko-psychologická poradna

Poskytuje především poradenství a metodické vedení v oblasti prevence rizikového chování a odbornou pomoc při již rozvinutých poruchách chování. Dále metodicky vede a koordinuje školní metodiky prevence. V neposlední řadě diagnostikuje sociální klima a rizikové chování v třídních kolektivech, což slouží jako podklad pro tvorbu programů prevence rizikového chování.

Součástí týmu pedagogicko-psychologické poradny je Metodik prevence. Jeho náplní práce je:

- Spolupráce s krajským koordinátorem prevence.
- Organizace školení a semináře pro metodiky prevence.
- Evidence školních metodiků prevence.
- Práce s žáky jak ve skupině, tak individuálně.
- Poskytuje konzultace zákonným zástupcům.
- Realizuje intervence ve školních třídách.
- Výsledky své činnosti zaznamenává a upřesňuje ve zprávě na konci školního roku.

3.3 Pedagogičtí pracovníci podílející se na realizaci primárního preventivního programu

Systém školní prevence začíná u pracovníka MŠMT. Dále pokračuje přes krajského školského koordinátora prevence k okresnímu metodikovi prevence až k samotnému školnímu metodikovi prevence.

3.3.1 Metodik prevence

Je povinností každé školy mít svého metodika prevence, kterého pověřuje ředitel školy. Jeho funkce je vymezena vyhláškou 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Mezi jeho činnosti patří dle Mužikové

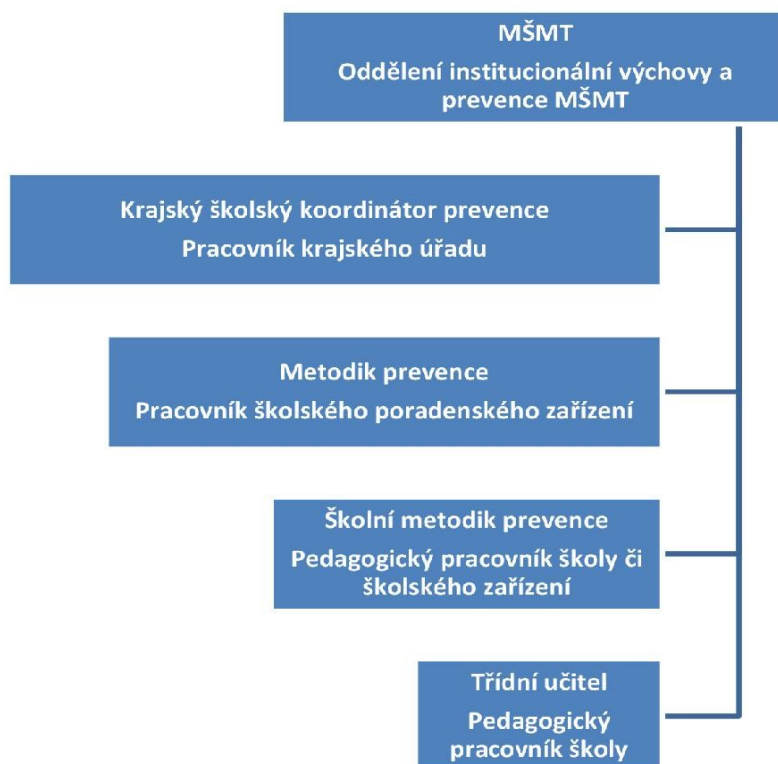
především tvorba a koordinace minimálního preventivního programu, podílení se na vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence. Zajišťuje vlastní průběžné hodnocení a hodnocení výsledků preventivního programu, spolupracuje s dalšími odborníky na opatřeních při výskytu rizikového chování ve škole či školských zařízeních a spolupracuje s okresním metodikem prevence. (Mužíková, 2010).

MŠMT definuje hlavní činnosti metodika prevence takto:

- *Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy. Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších forem rizikového chování.*
- *Metodické vedení pedagogických pracovníků školy v oblasti primární prevence rizikového chování (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy, nastavení vhodné podpory směřující k odstranění rizikového chování apod.).*
- *Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti primární prevence rizikového chování.*
- *Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku primární prevence rizikového chování.*
- *Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah jeho činností, navržených a realizovaných opatření. Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování. Vedení dokumentace, evidence a administrativy související se standardními činnostmi v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů a předávání informací o realizovaných preventivních programech školy pro potřeby analýz, statistik a krajských plánů prevence.*

https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence

Schéma vertikální úrovně koordinace v rámci ČR

Obrázek č. 1 – Schéma vertikální úrovně koordinace (Zdroj: Národní strategie 2019 – 2027)

Schéma znázorňuje vertikální koordinaci, která usiluje o sladování jednotlivých aktivit na místní i regionální úrovni.

3.3.2 Výchovní poradce

Stejně tak jako je tomu u metodika prevence, tak i funkce výchovného poradce je na všech školách povinná, spadá do takzvané základní formy školního poradenského systému. Mezi hlavní úkoly výchovného poradce patří práce s žáky s poruchami chování, řešení kariérního poradenství - ale zároveň také pomáhá s řešením kázeňských problémů a snaží se hledat a navrhnout opatření ke snížení nevhodného chování. Úzce spolupracuje s učiteli, pedagogicko-psychologickou poradnou a další institucemi. (Bendl et. al., 2016).

3.3.3 Školní psycholog a speciální pedagog

Patří do rozšířené formy školního poradenského systému, který není povinný. Hlavní náplní práce školního psychologa je poskytování konzultací zákonným zástupcům, žákům či pedagogickým pracovníkům, diagnostika žáků s poruchami učení či žáků nadaných, v případě potřeby se podílí na péči o integrované žáky, pracuje s celými třídními kolektivy za účelem zjišťování sociálního klimatu třídy, potažmo školy a další.

Oproti tomu speciální pedagog se stará o odbornou podporu žáků se speciálními potřebami. Podílí se na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu. (Bendl et. al., 2016).

3.3.4 Třídní učitelé a učitelé

Třídní učitelé jsou s dětmi, žáky a studenty zpravidla v nejužším kontaktu, mají nejvíce informací o tom z jakého prostředí žák či student pochází a jakými obtížemi je jejich osud protkán. Je tedy zapotřebí, aby spolupráce mezi třídními učiteli, učiteli a ostatními pracovníky, kteří se podílejí na tvorbě preventivního programu byla intenzivní, neustálá a komunikativní.

Třídní učitel ve vztahu k primární prevenci na školách:

- Je součástí její tvorby, spolupracuje s metodikem prevence, podílí se na diagnostice vztahů třídního kolektivu.
- Poskytuje prostor a motivuje k vytvoření pravidel třídy, která nejsou v rozporu se školním řádem, a zároveň dbá na dodržování těchto pravidel. Navozuje příjemné klima ve třídě, podporuje pozitivní chování mezi žáky.
- Zprostředkovává komunikaci mezi ostatními členy pedagogického sboru.

- Spolupracuje se zákonnými zástupci nezletilých žáků.
- Získává přehled o rodinném zázemí jednotlivých žáků a je informovaný o osobnostních zvláštностech žáků. [metodické doporučení MŠMT](#)

3.3.5 Vychovatel ve školní družině

Vychovatelé ve školní družině stojí jistě za zmínku ve spojitosti s prevencí, neb jsou to právě oni, kteří se setkávají s projevem nekázně častěji než pedagogové ve škole. Bendl uvádí, že *realizace prevence rizikového chování se tak pro ně stává nepřetržitou součástí jejich profesí. Vychovatelé by tedy měli úzce spolupracovat především s třídními učiteli.* (Bendl et. al.,2016, s. 34-35).

4 Změny v pojetí výuky a prevenci rizik kvůli pandemii Covid-19 - SARS-CoV-2

Tato část práce se zabývá změnami v preventivních programech na vybrané škole v důsledku výše zmíněného onemocnění, které zapříčinilo uzavření všech druhů škol. Jedná se o vysoce infekční onemocnění, které se projevuje různými způsoby. V důsledku vysoké infekčnosti a závažnosti onemocnění se školy několikrát uzavřely a výuka probíhala distanční formou v online prostředí.

K prvnímu uzavření škol v důsledku tohoto onemocnění došlo 10. března 2020. Jednalo se o školy základní, střední, vyšší odborné a vysoké školy. Ze dne na den se situace pro všechny změnila. Rodiče museli s menšími dětmi zůstat doma a vzít si v práci volno. Výuka žáků a studentů byla ponechána na iniciativě pedagogických pracovníků a vedení škol. Došlo tak k různorodému pojetí výuky. Většina škol přešla na distanční výuku, která ale neměla legislativní oporu a tak účast na této výuce nebyla povinná. O dva dny později se uzavřely i školy mateřské. Dne 25. května 2020 začala dobrovolná prezenční výuka žákům prvního stupně s podmínkou maximálního počtu žáků 15 na třídu. Toto nařízení vlády platilo až do konce školního roku. Druhý stupeň se mohl vrátit do výuky 8. června. (Máslo, 2021).

Další uzavření škol nastalo hned na začátku dalšího školního roku a to od 14. října 2020. Nástup zpátky do školních lavic se lišil podle ročníků. Žáci 1. a 2. tříd se mohli vrátit 15. listopadu, ti ostatní až 30. listopadu, výjimku tvořili žáci 3.-5. ročníků. Ti se vraceli až 1. prosince 2020. Nebyl vyučován zpěv a tělesná výchova. Opět se pro žáky a studenty základních, středních a vysokých škol budovy uzavřely 4. ledna 2021. Celý školní rok 2020/2021 byl ovlivněn chaotickou situací spojenou s neustupující pandemií.

Dne 25.8. nabyla v účinnost novela školského zákona pod č. 349/2020, která stanovila pravidla pro distanční výuku.

V novém školním roce byly školy uzavřeny již 14. října, mimo školy mateřské. Ty byly uzavřeny 30. října. Žáci prvních a druhých tříd se mohli vrátit zpět do škol 18. listopadu, zanedlouho je následoval celý první stupeň a deváté ročníky. Ostatní ročníky se střídaly v prezenční a distanční výuce. Od ledna se ale vrátily opět pouze první a druhé třídy základních škol, žáci škol speciálních a mateřské školy. Na konci února se opět situace

rapidně zhoršila a došlo k plošnému uzavření všech škol. Výjimku měly pouze děti zdravotníků. Ty mohly mateřské školy nadále navštěvovat. Takový druh uzavření trval až do 12. dubna, kdy byly otevřeny první stupně základních škol. Nově bylo zavedeno testování žáků a všech pracovníků školy. Postupně se žáci dle vývoje pandemie vraceli do škol. 24. května byla zrušena rotační výuka a začala prezenční výuka i žákům středních škol.

Vlivem událostí spojených s pandemií se dostalo české školství do úplně nové situace. V dubnu 2020 vydalo MŠMT doporučené postupy vzdělávání v online prostředí v případě uzavření škol. Velký důraz byl kladen na efektivní komunikaci mezi rodiči a školou. Bylo doporučeno opakování probrané látky především v matematice a českém jazyce. Jako forma hodnocení byla preferováno formativní hodnocení žáků.

4.1 Distanční vzdělávání

Jak již bylo výše zmíněno, tak od 10. března 2020 kdy došlo k prvnímu uzavření škol, začala výuka dětí, žáků a studentů probíhat distanční formou.

Palán definuje distančního vzdělávání jako *multimediální formu řízeného studia, která poskytuje nové vzdělávací příležitosti a podpůrné vzdělávací služby pro zpravidla samostatně studující dospělé účastníky, kde hlavní odpovědnost za průběh a výsledky vzdělávání spočívá na studujících, kteří jsou odděleni od vyučujících.* (Palán, 2002, s. 280)

Obecně formy vzdělávání v České republice vymezuje zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon). Zákon rozlišuje pět forem vzdělávání:

- denní (pravidelná každodenní výuka v pětidenním vyučovacím týdnu)
 - večerní (výuka organizovaná pravidelně několikrát v týdnu v rozsahu 10 až 18 hodin v průběhu školního roku, zpravidla v odpoledních a večerních hodinách)
 - dálkovou (samostatné studium spojené s konzultacemi v rozsahu 200 až 220 konzultačních hodin ve školním roce)
 - distanční (samostatné studium uskutečňované převážně nebo zcela prostřednictvím informačních technologií, popřípadě spojené s individuálními konzultacemi)
 - kombinovanou (střídání denní a jiné formy vzdělávání stanovené tímto zákonem).
- (Všetulová, 2007)

Všetulová upozorňuje na fakt, že distanční výuka vyžaduje velkou míru zodpovědnosti, což může být pro mnohé žáky a studenty problematické. Další nevýhodu vidí v náročnosti spojené s oblastí technickou. Pozitivní stránky shledává u distanční výuce v dostupnosti a individualizaci, zároveň tvrdí, že se tím snižují náklady na výuku. (Všetulová, 2007).

První distanční vzdělávání je datováno již od 18. století, kdy ve Spojených státech amerických probíhala tento styl výuky v rámci korespondenčních kurzů Caleba Phillipse v novinách Boston Gazette roku 1728. (Černý, 2015).

5 Vybrané organizace poskytující programy primární prevence

Každá škola má nárok využít mimo interních, také externí programy nabízené mnoha společnostmi. Ovšem ne každý takový program odpovídá vysokým nárokům na kvalitu. V průběhu let 2002 – 2008 došlo ke stabilizaci a systematizaci preventivních programů, především díky zavedení certifikací kvality. Certifikaci uděluje po kontrole kvality a efektivity MŠMT.

Každý takový program musí splňovat dané požadavky kvality, aby na něj byla udělena certifikace.

Ministerstvo uvádí charakteristiky, které musí být v návrhu detailně popsány a opodstatněny. Jedná se o tyto:

- popis, k jaké konkrétní formě rizikového chování se daný program váže
- prostorový a časový plán realizace
- určení cílové skupiny

na tuto základní charakteristiku navazuje několik dalších požadavků například, popis způsobu získávání dat k dosažení cíle, respektování potřeb všech žáků, dostupnost programu, respektování práv všech účastníků, stanovení materiálních a technických požadavků. Dále obsahuje informace o požadavcích poskytovatelů programů ty se týkají ekonomických i personálních požadavků. Daný program by měl také obsahovat evaluaci a její způsob realizace. Nedílnou součástí je také návaznost na jiné programy prevence (Miovský, 2015).

MŠMT na webových stránkách uvádí, že situace spojená s distanční výukou je náročná, nicméně i v takové době je zapotřebí podporovat oblast prevence a předcházet tak rizikovému chování. Na stránkách uveřejnilo seznam společností, které se i přes nepříznivou situaci spojenou s distanční výukou snaží v oblasti prevence pomáhat. Z tohoto důvodu níže uvádím stručný popis těchto vybraných organizací.

1) P-centrum, spolek

P-centrum poskytuje služby v oblasti péče o rodinu s dětmi, léčby a doléčení závislostí, poradenství a prevence. P-centrum má jako svou součást Centrum primární prevence, kde působí v oblasti všeobecné, indikované i selektivní prevenci. Zároveň také pořádá kurzy a programy pro pedagogické pracovníky.

2) Semiramis z.ú.

Dle MŠMT patří mezi nejzkušenější a nejstarší organizace na poli prevence sociálních a adiktologických služeb. Nabízí služby a programy pro žáky základních a středních škol, rodiče, pedagogické i nepedagogické pracovníky škol, ohrožené rodiny s dětmi, ve kterých se vyskytuje jakákoliv forma rizikového chování. Působí především ve Středočeském, Královéhradeckém a Pardubickém kraji. Tato organizace bude popsána detailněji v praktické části této práce vzhledem k tomu, že vybraná škola pracuje především s ní.

3) Kolpingovo dílo ČR z.s. Centrum primární prevence SPEKTRUM Žďár nad Sázavou

Nabízí programy školské všeobecné a selektivní primární prevence, které jsou dostupné pro základní a střední školy v ORP Žďár nad Sázavou a ORP Havlíčkův Brod. Také poskytuje semináře pro pedagogy a asistenty pedagoga.

4) P-centrum CPPT o.p.s. Plzeň

Hlavním cílem společnosti je předcházení vzniku rizikového chování. Nabízí služby a programy pro kolektivy základních a středních škol, i kolektivy ohrožené rizikovým chováním. Programy pro děti, dospívající a mladé dospělé ohrožené rizikovým chováním a jeho důsledky. V neposlední řadě kurzy pro pedagogické a nepedagogické pracovníky škol, rodiny a osoby blízké.

5) Světlo Kadaň

Společnost Světlo Kadaň vytvořila program Všeobecné primární prevence užívání návykových látek, který je určená základním a středním školám. Dále poskytuje akreditované vzdělání pro pracovníky sociálních služeb. Působí v Ústeckém a Karlovarském kraji.

6) Magdaléna o.p.s.

Poskytuje programy všeobecné, selektivní prevence a také harmonizační a adaptační kurzy, především v Praze a Středočeském kraji.

7) Primární prevence Litoměřice

Uvedený program je součástí programů Kontaktního centra Litoměřice. Hlavní aktivitou je realizace programu specifické školské primární prevence rizikového chování na základních školách. Nabízí programy a služby pro žáky druhého stupně základních škol a žáky středních škol. Dále programy pro pedagogy a rodiče.

8) Oblastní charita Ždár nad Sázavou

Centrum prevence realizuje takový typ programů, které pomáhají upevnit znalosti, dovednosti a postoje mladých lidí. Své služby nabízí třídním kolektivům základních a středních škol, pedagogickým pracovníkům a rodičům.

9) Centrum primární prevence, Advaita, z.ú.

Centrum nabízí všeobecnou, selektivní a indikovanou primární prevenci. Úzce spolupracuje s adiktologickou ambulancí pro děti a mládež Advaita. Své služby nabízí pro děti a mládež, pedagogy, sociální a zdravotní pracovníky, seniory a rodiče.

10) Renarkon o.p.s.

Obecně prospěšná společnost má devět středisek, které působí v Moravskoslezském kraji. Jedním ze středisek je Centrum primární prevence, které realizuje aktivity v oblasti specifické primární prevence u dětí a mládeže. Není jednostranně zaměřeno, ale snaží se problematiku rizikového chování chápat v celé její šíři.

Služby nabízí žákům základních, středních a vysokých škol, žákům speciálních tříd, pedagogickým pracovníkům a rodičům.

11) Metha z.ú.

Působí především v okrese Jindřichův Hradec. Pomáhá lidem, kteří se v důsledku užívání návykových látek dostali do tíživé situace. Poskytuje programy a služby pro žáky základních a středních škol, pedagogy a rodiče.

12) WHITE LIGHT I, z.ú.

Společnost provozuje v Ústeckém kraji spektrum certifikovaných služeb pro osoby ohrožené závislostmi. Pomáhá předcházení vzniku a rozvoji závislostního chování. Poskytuje služby jako například: Centrum následné péče, Ambulantní péče atd.

Poskytuje služby a programy pro žáky základních a středních škol, pedagogické i nepedagogické pracovníky škol.

13) Společnost Podané ruce

Realizuje programy všeobecné, selektivní a indikované prevence rizikového chování převážně v Brně a Jihomoravském kraji. Centrum také pořádá vzdělávací aktivity pro pedagogy a rodiče. Dále nabízí možnost případové a týmové supervize pro pedagogické pracovníky. Služby nabízí žákům základních a středních škol, rodičům a pedagogickým pracovníkům.

14) Krajské centrum primární prevence Pardubického kraje

Je součástí pedagogicko-psychologické poradny Ústí nad Orlicí. Vzdělává pedagogické pracovníky, metodiky prevence, výchovné poradce a třídní učitele. Kromě již zmíněných nabízí také služby pro žáky mateřských, základních a středních škol, rodiče a zákonný zástupce.

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy>

6 Praktická část

Důležitou částí této práce jako podkladu pro část empirickou se stala teoretická část, která vymezuje základní pojmy týkající se primární prevence.

Předkládaný výzkum práce má kvalitativní povahu. Strauss a Corbinová (1999, s. 10) popisují kvalitativní výzkum jako *jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace* vztahuje se také na oblasti života lidí, jejich příběhů, chodů mezi institucemi, vtahů mezi lidmi atd. (takovýto charakter výzkumu má i zde předkládaná diplomová práce).

6.1 Cíl práce

Cílem práce je analyzovat a popsat změny v preventivních programech ve školních letech 2019/2020, 2020/2021 a 2021/2022.

Pro realizaci první části výzkumu byla zvolena metoda obsahové analýzy. Gavora ji popisuje jako standardní metodu pedagogického výzkumu zaměřenou na vyhodnocení a interpretaci obsahu textů. (Gavora, 2015).

Ve většině případů se podle Gavory, při použití této metody, setkáváme s variantou pro kvantitativní výzkum. V ní jsou pak jednotlivé části textu kategorizovány tak, aby bylo možné získaná data převést na měřitelné hodnoty. (Gavora, 2000).

V této práci ale nejde především o kvantifikaci dat. Primárně se zaměřuje na podrobný rozbor jednotlivých preventivních programů v průběhu tří let na konkrétní vybrané škole. Jedná se tedy spíše o případovou studii, která je metodou kvalitativního výzkumu.

V další fázi byla zvolena metoda hloubkového rozhovoru s metodičkou prevence. Švaříček o této metodě mluví takto *zkoumání členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny*. (Švaříček, 2007, s. 159). Metodičce byly kladeny převážně otevřené otázky, pro hlubší porozumění dané problematiky. Rozhovor je polostrukturovaného typu, který v sobě zahrnuje výhody strukturovaného i nestrukturovaného rozhovoru. Přináší usnadnění v podobě několika předem připravených formulovaných otázek. Otázky se týkají základních témat,

kteřá vycházejí z hlavní výzkumné otázky. Další výhodou je, že polostrukturovaný rozhovor umožňuje tazateli bezprostředně reagovat na odpovědi respondenta.

6.2 Základní výzkumné otázky

1) Jak se měnila podoba preventivního programu RCH na vybrané škole v průběhu let 2019-2022?

2) Jaké důvody vedly ke změnám PPRCH?

3) Proběhla konkrétní spolupráce s organizacemi, které doporučuje MŠMT v oblasti prevence? Pokud ano, proč byly zvoleny právě tyto organizace? Byly organizace ochotny spolupracovat? Jak byly flexibilní a jakou pomoc nabízely?

4) Byla škole nabídnuta pomoc z MŠMT a kdy? Jak tato pomoc vypadala?

5) Má škola připraven preventivní program pro distanční výuku při případném uzavření škol?

6.3 Cíl práce

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat systém realizace primární prevence na vybrané škole a popsat, jak se změnil přístup k prevenci na vybrané základní škole během pandemie Covid-19.

V první fázi výzkumu byla provedena hloubková analýza preventivních programů. Dílčím cílem této části práce bylo zjistit, jaká je obsahová náplň preventivních programů v průběhu posledních tří let. Jaké druhy preventivních aktivit škola volí. Dalším cílem práce bylo zjistit, zda uvedené aktivity byly realizovány z důvodu uzavření škol během pandemie Covid-19 a zda z důvodu uzavření škol byly aktivity nahrazeny jinými, které mohly být realizovány v online prostředí.

6.4 Způsob zpracování dat

Za účelem sběru dat pro případovou studii byla zvolena metoda analýzy již existujících dokumentů vybrané školy. Jedná se o jednotlivé podoby školního preventivního programu rizikového chování ve vybraném časovém období.

V rámci výzkumu jsou využity kvalitativní metody práce. *Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.* (Hendl, 2005, s. 50).

Pro hlubší porozumění dané problematice byla dále zvolena metoda hloubkového rozhovoru s metodičkou prevence vybrané školy. Před jeho zahájením byl proveden předvýzkum. Jeho cílem bylo proniknout do problematiky nestálé situace, spojené s pandemií a formulace předem připravených otázek směřujících k metodice prevence. Za účelem lepšího porozumění situace na dané škole v oblasti prevence byl nejdříve proveden telefonický rozhovor s metodičkou. Následně byl tazatelem reflektován a lehce upraven seznam otázek k již zmíněným preventivním programům prevence rizikového chování.

Respondent byl nejprve požádán o rozhovor, který proběhl telefonicky a následně mu byl zaslán seznam otázek vztahující se k programům na email.

Autorka se domnívá, že polostrukturovaný rozhovor je nedílnou součástí této diplomové práce, protože jak uvádí Švaříček a Šedřová *Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.* (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 13).

6.5 Popis výzkumného vzorku

Prvním krokem pro tvorbu této diplomové práce byl výběr školy. Autorka se zprvu pokoušela kontaktovat několik škol sama, ale bohužel získaná data nebyla dostačující pro tvorbu případové studie. Autorka se tedy obrátila na své spolužačky, které jsou pedagogickými pracovníci na různých školách a byla jí doporučena jedna základní škola v Pardubickém kraji. Smutným faktem bylo, že několik spolužaček ani nevědělo, kdo u nich na škole funkci metodika prevence zastává. Hlavním výzkumným vzorkem se tedy stala

vybraná základní škola v Pardubickém kraji. Autorka neudává přesný název školy z důvodu ochrany osobních údajů.

6.6 Analýza preventivního programu vybrané školy

O této části práce se zmiňuji již výše. Hloubková analýza programu za účelem zjištění procesu jeho tvorby a změn. Před zahájením analýzy programu a před rozhovorem, byla metodička prevence vybrané školy informována o povaze práce a poskytla souhlas s uvedením rozhovoru do diplomové práce. Jak již bylo zmíněno, tak z důvodu zachování ochrany osobních údajů neuvádí autorka jméno metodičky prevence. Primárně preventivní programy byly autorce zaslány na email metodičkou. Nicméně preventivní programy jsou volně ke stažení z jejich webových stránek. Dokumenty byly analyzovány a porovnány mezi sebou. Témata, která se opakovala, jsem si označila červenou barvou, témata nová jsem si označila žlutou barvou, témata, která byla zařazena pouze jednou, jsem si označila modře a zeleně byly označeny aktivity, které se opakovaly ve dvou školních letech, ale ve třetím už ne. Data byla následně porovnána s odbornými doporučeními a legislativními předpisy MŠMT.

6.7 Výzkumný vzorek

Hlavním výzkumným vzorkem se stala základní škola, která se nachází v Pardubickém kraji. Je koncipována do 5 pavilonů. Škola má 24 kmenových tříd. Škola je příspěvkovou organizací a vykonává činnosti základní školy, školní jídelny a družiny. Vzdělávání je realizováno podle Školního vzdělávacího programu pro základní školy.

Škola provozuje, na základě povolení zřizovatelem ve zřizovací listině, doplňkovou činnost. Jedná se například o pořádání kulturních a sportovních akcí a o vzdělávací programy. Tělocvičny školy jsou všechny po skončení výuky využívány sportovními oddíly. Soboty má škola vyhrazeny pro zájmovou a sportovní činnost pro veřejnost, nebo zápasy sportovních oddílů. K vybavení školy patří školní hřiště, které v odpoledních hodinách, o víkendech a o prázdninách slouží obyvatelům Pardubic.

Areál školy je po celkové rozsáhlé rekonstrukci, ke které došlo před dvěma lety.

Celkový počet žáků na prvním stupni je 388 a na druhém stupni 247. Počet pedagogických pracovníků včetně vedoucích pracovníků, pedagogických asistentů a pracovníků školní družiny je 54.

Většinu žáků tvoří děti z dané městské části, ale dojíždí sem i žáci z jiných městských obvodů, a také z přilehlých obcí. Školu navštěvují žáci různých národností a národnostních menšin.

Školní metodička prevence je ve své funkci třetím rokem. Nabízí konzultační hodiny jednou týdně v čase od 14.00 do 14.30, nebo dle předchozí domluvy individuálně. Metodička pracuje s nástěnkou v jedné z budov, na které informuje o aktuální problematice spojené s rizikovým chováním.

6.8 Tvorba primárně preventivního programu na vybrané škole

V této části autorka popisuje výsledky obsahové analýzy, v níž byly analyzovány tři konkrétní školské dokumenty vybrané základní školy. Minimální preventivní program prevence rizikových jevů na rok 2019/2020, Minimální preventivní program prevence rizikových jevů na školní rok 2020/2021 a Minimální preventivní program prevence rizikových jevů na školní rok 2021/2022. Název Minimální preventivní program byl změněn vyhláškou viz. Teoretická část s. 18. Na otázku, proč metodička stále uvádí tento název odpověděla, že *Ministerstvo i inspekce tolerovali oba názvy, v současné době již slovo minimální v názvu nemáme*. Autorka si tuto skutečnost ověřila na webových stránkách školy.

Metodička prevence byla do své funkce jmenována v roce 2018. V prvním roce pracovala pod vedením původní metodičky prevence a program převzala původní a pouze si ho upravila dle svého. Od školního roku 2019/2020 sestavuje preventivní program zcela sama a každoročně ho upravuje. V rozhovoru uvádí, že základní forma preventivního programu je stejná, ale vychází především z nařízení vedení MŠMT.

Tvorba programu vybrané školy začíná v přípravném týdnu v srpnu a je dokončován v průběhu září, kdy má metodička již veškeré potřebné informace, jako jsou například počty žáků v jednotlivých třídách, které v preventivním programu uvádí. Metodička reflektuje aktuální potřeby, při kterých vychází ze situací, které v předchozím období řešila a jaký program jí zaujal. Dále zařazuje věci osvědčené (uvádí školní akce, programy Městské

policie, pedagogicko-psychologické poradny, akce společnosti Semiramis). V neposlední řadě zpracovává evaluaci předchozího Minimálního preventivního programu. V rozhovoru uvedla, že *další doporučení získávám buď od kolegů metodiků nebo z odborných seminářů nebo od krajské metodičky prevence.*

6.8.1 Dokumentace v oblasti rizikového chování

Mezi standardní činnost metodika prevence patří vedení dokumentace týkající se výskytu rizikového chování. Mezi tyto dokumenty řadíme deník školního metodika prevence, do kterého zapisuje realizované akce, rozhovory s žáky, konzultace, záznamy z akcí a dalšího vzdělávání. Při tvorbě preventivního programu jsou neméně důležité taky zápisy z pedagogických rad, záznamy o výskytu rizikového chování, zápisy řešení jednotlivých problémových situací a metodické vedení pedagogických pracovníků. Dále Školní vzdělávací program a určitá část Výroční zprávy školy týkající se prevence. Nepovinnou součástí prevence je Program proti šikanování. Vybraná škola takový program má, je vyhotoven metodičkou prevence a je veřejně přístupný na webových stránkách školy. Nedílnou součástí pro tvorbu preventivního programu je také evidence aktivit spojených s prevencí.

Z rozhovoru s metodičkou vybrané školy vyplynulo, že si vede deník, do kterého si zapisuje realizované aktivity, rozhovory s žáky v rámci preventivního působení a vede záznamy o telefonických rozhovorech se zákonnými zástupci.

6.8.2 Struktura preventivního programu

Struktura všech výše zmíněných dokumentů je členěna do několika částí stejně tak, jako je tomu v doporučení dle Miovského (Miovský et al, 2012).

V první části dokumentů jsou vždy uvedeny základní údaje o škole, které zahrnují kontakty na osoby podílející se na chodu školy (ředitel, metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog). Druhý oddíl dokumentů se zabývá analýzou situace na vybrané škole. Tento oddíl je dále členěn do následujících podkapitol.

- Charakteristika školy.
- Počet žáků v jednotlivých třídách.
- Analýza situace a její popis.

- Vnitřní informační zdroje.
- Vnější informační zdroje.

Charakteristika školy

Miovský říká, že charakteristika školy by měla být stručná a vycházet z interní analýzy, kterou si škola provede tak, aby dokázala vyhodnotit své možnosti ve vztahu k plánování a realizaci preventivního programu. Analýza by měla být věcná, a měla by mít hodnotící charakter. (Miovský, 2012). Měla by zahrnovat následující položky:

- Charakteristika a popis specifík školy.
- Popis rizikových míst ve škole pro výskyt možného rizikového chování.
- Zmapování vnějších a vnitřních zdrojů školy.
- Zmapování situace v jednotlivých třídách. (Miovský, 2012).

Z valné části tomu analýza vybrané školy skutečně odpovídá. Charakteristiku a popis specifík školy jsem již výše zmínila.

Vychází převážně z informací, které jsou uvedeny na webových stránkách školy v sekci „O škole“. Doplněny jsou informace týkající se počtu žáků v jednotlivých třídách.

Třetí oddíl popisuje stanovení cílů preventivního programu a to konkrétně cílů dlouhodobých, střednědobých a krátkodobých.

Cíle dlouhodobé se pro všechny tři roky shodují a jsou jimi:

- *Výchova ke zdravému životnímu stylu.*
- *Rozvoj a podpora sociálních a občanských kompetencí žáků.*
- *Osobnostní a sociální rozvoj žáků.*
- *Rozvoj sociálně komunikativních dovedností žáků.*
- *Osvojení norem mezilidských vztahů, založených na demokratických principech respektujících identitu a individualitu žáků.*
- *Pomoc jedincům, kteří pocházejí z ohrožených skupin (cizincům, minoritám...).*
- *Vytvoření bezpečného školního prostředí.*
- *Spolupráce s rodinou – poskytnutí materiálů týkajících se problematiky sociálně nežádoucích jevů a rizikového chování.*
- *Zaměření se na předcházení veškerým formám rizikového chování.*

Cíle střednědobé se ve všech dokumentech shodují. Jsou to:

- *Snížení počtu dětí hodnocených sníženou známkou z chování, nebo kázeňským opatřením, z důvodů projevů sociálně nežádoucích jevů a rizikového chování.*
- *Soustavné zkvalitňování vztahů mezi žáky.*
- *Podpora zdravého klimatu třídy.*

Na otázku, proč jsou tyto cíle neměnné metodička v rozhovoru uvedla, *je to práce stále dokola, co pochopí jeden žák a přestane to dělat, objeví se u jiného. Pak je tady skupina žáků, které řešíme stále dokola.*

Cíle krátkodobé jsou taktéž stejné v základním rozdělení na:

- *Seznámení vedení školy, výchovného poradce a ostatní kolegy s hlavními myšlenkami programu, úzká spolupráce se školním psychologem a výchovným poradcem.*
- *Výběr vhodných aktivit a akcí pro žáky.*
- *Aktualizace nástěnky dostupnými informacemi.*

Konkrétní krátkodobé cíle se pro každý školní rok v některých bodech liší. Mezi cíle které jsou pro každý rok stejné se řadí:

- *Snížení počtu případů kouření (ve školním roce 2019/2020 a 2020/2021 se přidává problematika užívání alkoholu).*
- *Vzdělávání pedagogů v oblasti rozpoznávání, předcházení a řešení rizikového chování žáků.*

Co zůstává ve všech PPRCH beze změny je tabulka s ukazatelem dotace hodin primární prevence v jednotlivých ročnících.

Tabulka č. 3 – Dotace hodin primární prevence na ZŠ

Typ prevence	Ročník				Počet hodin celkem
	I.-II.	III.-IV.	V.-VI.	VII.-IX.	
<i>Záškoláctví</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>2</i>
<i>Šikana/agrese</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>11</i>

<i>Rizikové sporty, doprava</i>	1	2	3	2	8
<i>Rasismus, xenofobie</i>	0	1	1	1	3
<i>Sekty</i>	0	1	1	1	3
<i>Rizikové sexuální chování</i>	0	1	2	4	7
<i>Adiktologie (závislosti)</i>	2	2	4	2	10
<i>Týrání, zneužívání</i>	1	1	1	1	4
<i>Poruchy příjmu potravy</i>	0	2	4	2	8
Počet hodin celkem	6	13	20	17	56

Z této tabulky vyplývá, že se všichni, žáci od první do deváté třídy, účastní alespoň jedenkrát nějakého programu se zaměřením na specifický druh rizikového chování. Dále je patrné, že se škola nejvíce zaměřila na programy proti šikaně a agresii. Nejméně času je věnováno záškoláctví, přitom metodička v rozhovoru uvedla, že s *prvním uzavřením škol a přesunu výuky do online prostředí narostl počet případů záškoláctví, nepřipojování se na hodiny, neplnění povinností žáka.*

Školní rok 2019/2020 je doplněn o prohloubení znalosti sexuálně rizikovém chování a povědomí o sexuálně přenosných nemocech a snížení počtu případů sebepoškozování. Tyto dva body se v dalších letech již nevyskytují. Metodička v rozhovoru uvedla, *byla to reakce na situaci ve škole, problémy, které jsme řešili. Vlivem uzavření škol to ustoupilo do pozadí. Bohužel během uplynulého školního roku se ukázalo, že je se na toto téma opět zaměřit.*

Ve školních letech 2020/2021 a 2021/2022 byly konkrétní krátkodobé cíle doplněny o dva body, které jasně souvisí s pandemickou situací a uzavřením škol.

- 1) Zvýšení povědomí o nebezpečí kyberšikany a o fungování v rámci kybersvěta.
- 2) Minimalizace počtu rizikových situací spojených s opatřeními způsobené šířením nemoci Covid-19.

Metodička na otázku, z jakých důvodů proběhly tyto změny v rozhovoru uvádí následující. *Velmi narostla kyberšikana (té jsme se naštěstí věnovali i před tím – byli jsme vybráni jako*

pilotní škola pro projekt KYBERLIFE) – a to jak mezi žáky, tak směrem k učitelům. V prevenci jsme se tedy zaměřili na kyberšikanu a kyberprostor.

6.8.3 Zdroje pro tvorbu preventivního programu vybrané školy

Metodička prevence vybrané školy využívá k tvorbě preventivního programu vnitřních i vnějších zdrojů. Jejich bližší popis uvádím níže. V rozhovoru ale uvedla, že *základní kostru mám podle návodu, který jsem získala během studií metodika. Další doporučení získávám buď od kolegů metodiků, nebo z odborných seminářů, nebo od krajské metodičky.*

6.8.4 Vnitřní informační zdroje vybrané školy

Dle Miovského je vhodné zmapovat tyto vnitřní informační zdroje:

- Odbornou a metodickou literaturu, včetně odborných časopisů.
- Videotéku.
- Webové stránky školy.
- Schránku důvěry (pokud existuje), e-mailovou adresu ŠMP, školního psychologa, výchovného poradce pro cílové skupiny žáků.
- Školní rozhlas, časopis, nástěnky, apod. (Miovský, 2012)

Metodička mezi vnitřní zdroje školy v rozhovoru uvedla metodickou a odbornou literaturu, elektronické materiály a data získaná z evaluace preventivních programů školy.

6.8.5 Vnější zdroje vybrané školy

Jako vnější zdroje jsou v příloze dokumentu prevence uvedeny instituce, se kterými škola spolupracuje. Jsou jimi konkrétně:

- Oddělení výchovy ke zdraví v nemocnici (daného města).
- Pedagogicko-psychologická poradna (pro dané město).
- Oddělení péče o děti a mládež magistrátu (daného města).
- Městská policie (daného města).
- Krizové a protidrogové centrum – Linka naděje.
- Protidrogová koordinátorka (příslušného města).
- Středisko výchovné péče (působící v daném městě).
- DaR – centrum pro dítě a rodinu, o.p.s.

- ABATAB – spolek pro péči o rodinu.
- Laxus.
- Semiramis – centrum primární prevence (příslušného města).
- Prevence online – e-DUHA.
- Dětský lékař.
- Agentura KK.
- Nadační fond Nové Česko.
- VZP.

Druhou přílohou primární prevence vybrané školy je seznam dokumentů, ze kterých vychází tvorba programu a postupy posouzení stavu krizových situací. Jsou jimi převážně dokumenty uvedené v části 1.4 této diplomové práce.

Na otázku, zda metodička využila spolupráci se společnostmi, které během distanční výuky doporučovalo MŠMT (viz výše v Teoretické části kapitola pět) metodička odpověděla, *přímo ne, ale sama jsem se účastnila několika online seminářů, takže jsem užitečné odkazy poslala třídním učitelům a ti rodičům. Hromadně a organizovaně jsme využili Semiramis z.ú. (dále jen Semiramis)*

Společnost Semiramis metodička využívá velmi hojně, proto se autorka rozhodla, pro podrobnější popis této společnosti. Jak již bylo výše uvedeno, jedná se o společnost, která má akreditaci MŠMT a dle jejich vyjádření se jedná o nejstarší a nejzkušenější organizaci na poli prevence sociálních a adiktologických služeb. Společnost Semiramis mezi svoje cíle uvádí:

- I. zdravotní a sociální stabilitu klientů
- II. zvýšení kompetencí klientů k řešení životních situací
- III. podpora a posílení funkčního rodinného prostředí
- IV. podílení se na ochraně veřejného zdraví
- V. zvýšení odolnosti klientů vůči různým formám rizikového chování
- VI. aktivní ovlivňování odborného i právního prostředí neziskového sektoru v ČR
- VII. spolupráce s odbornou veřejností na zvyšování kvality poskytovaných služeb

Cílovou skupinou jsou osoby v konfliktu se zákonem, jejich rodiny a osoby blízké, uživatelé nelegálních a legálních drog, gambleři, děti a mládež a odborná veřejnost.

Společnost Semiramis na svých webových stránkách uvádí jako své principy poskytování služeb:

- Kvalitu a profesionalitu

K tomu uvádí, že poskytuje certifikované služby v oblasti prevence a adiktologie a také registrované sociální služby. Tuto informaci potvrzuje výše zmíněný fakt, že je společnost Semiramis uvedena na webových stránkách MŠMT, jako akreditovaná. Metodička v rozhovoru uvedla, že mimo služeb společnosti Semiramis nevyužila vědomě jinou z výše uvedených společností

- Individuální přístup ke klientům

K tomuto bodu je uvedeno, že klient je pro společnost Semiramis rovnoprávným partnerem, nikoliv pasivním příjemcem. Zohledňují možnosti klienta, jeho schopnosti a vlastní rozhodnutí. Tento fakt uvedla i oslovená metodička prevence, která v rozhovoru uvádí, že *ze začátku bylo zapotřebí si s poskytovateli nějaké věci vyříkat, ale že od té doby je spokojenost na obou stranách.*

- Poskytování služeb v souladu se zájmy veřejnosti

Semiramis uvádí, že jejich služby snižují dopady závislostního a dalšího rizikového chování na společnost.

- Přístupnost služeb

Dle uvedeného jsou služby poskytované společností organizované tak, aby osobám spadajícím do cílové skupiny nekladly zbytečné překážky pro jejich využití.

Společnost Semiramis nabízí své služby a programy žákům základních a středních škol, dále rodičům, pedagogickým, nepedagogickým pracovníkům škol, rodinám, ve kterých se již vyskytuje, nebo s největší mírou bude vyskytovat jakákoliv forma rizikového chování.

<http://www.os-semiramis.cz/os-site/>

6.9 Evaluace programů

Lze jí vnímat jako systematický sběr dat o průběhu preventivního programu a možných účincích. Jejich následnou analýzu a interpretaci. (Miovský & Šťastná, 2010).

Dle autorů rozdělujeme evaluaci na formativní a normativní. Formativní evaluace je zaměřena výhradně na zdokonalení a zlepšení programu a redukci jeho slabých částí. V případě formativní evaluace zjišťujeme silné a slabé stránky intervence, abychom docílili zvýšení efektivity a kvality. Z této formy evaluace nevychází žádný postih za pochybení či nedostatky v programu prevence. Naproti tomu ze závěrů normativní evaluace mohou vyplývat sankce za neplnění, případně může být program zrušen. Tato práce využívá evaluaci formativní.

Další možná typologie evaluace vychází z fází, ve které se program prevence nachází. Rozlišujeme fázi přípravy, procesu a výsledků. (Miovský & Šťastná, 2010).

Zkoumané programy již na vybrané škole proběhly, jedná se tedy o fázi procesu. Zároveň se také dotkne fáze výsledků, která zkoumá dopady realizace daných programů.

Za velmi důležitý krok před tvorbou preventivního programu uvádí Skácelová analýzu výchozí situace školy z hlediska rizikového chování. (Miovský et al, 2010).

Autorka uvádí, že analýza výchozího stavu je základem pro plánování vytyčených cílů a následně konkrétních aktivit. Pro potřeby monitoringu doporučuje autorka shromažďování informací od žáků, rodičů, pedagogů a školy jako celku. Dále pak dokumentaci školní metodičky prevence se záznamy výskytu a četnosti rizikového chování.

Tímto způsobem postupuje i metodička prevence vybrané školy. Preventivní program rizikového chování pro příslušný školní rok obsahuje Evaluaci roku předešlého. Níže uvádím souhrn jednotlivých vyhodnocení.

Na otázku, jakým způsobem provádí metodička evaluaci na vybrané škole uvedla, že nejčastěji provádí rozhovor s přítomnými učiteli, dále k evaluaci slouží záznamový arch těch, kteří program prováděli, slovní hodnocení od žáků. Dle metodičky s žáky jednotlivé programy konzultují třídní učitelé na třídnických hodinách a to buď ústní, nebo písemnou formou. Tuto informaci v rozhovoru potvrdila třídní učitelka čtvrté třídy. Mezi kritéria

hodnocení patří dle metodičky *zájem žáků během programu, zpětná vazba v podobě opakovaného se vracení k tématu, spokojenost učitelů, finanční nenáročnost.*

6.9.1 Evaluace školního roku 2018/2019

Analýza výchozí situace je základem pro plánování cílů a následně konkrétních aktivit naplňujících obsahově minimální preventivní program uvádí Skácelová (Mioviský et al, s. 107). Pro potřeby analýzy výchozího stavu doporučuje Skácelová jako zdroje shromažďování informací pedagogy, žáky, rodiče, dokumentaci metodika prevence, záznamy četnosti výskytu a druhu rizikového chování a školu jako celek.

Tímto způsobem postupuje i metodička prevence na vybrané škole. Tvorbu preventivního programu pro daný rok zahajuje v přípravném týdnu a dokončuje v září.

Pokud jde o shromažďování informací, tak metodička postupuje tímto způsobem, *rozhovor s přítomnými učiteli, záznamové archy těch, kteří program prováděli (například Semiramis, PPP Ústí nad Orlicí), slovní hodnocení od žáků (třídní učitelé to s nimi hodnotí i na třídnických hodinách – ústní i písemnou formou). Kritéria – zájem žáků během programu, zpětná vazba – vrátí se k tomu v řeči i po nějaké době, spokojenost učitelů, finanční stránka – cenově dostupné pro všechny nebo zdarma.*

Metodička uvádí, že byla realizována celá řada aktivit pro posílení vztahů v problémových, třídních kolektivech. Programy pro každou takovou třídu byly „šité na míru“ školní psycholožkou. Metodička konstatuje, že se podařilo díky programům takové vztahy zlepšit. Primárním cílem pro daný školní rok bylo především zvýšení odolnosti žáků vůči sociálně nežádoucím jevům a rizikovému chování. Programy aplikované učiteli vedly žáky ke správným postojům při řešení problémových situací a k zvládnutí zátěže.

Základní postoje k zdravému životnímu stylu si žáci osvojovali zejména v předmětech prvouka, přírodověda, přírodopis, výchova ke zdraví a výchova k občanství.

V dokumentech metodička uvádí, že účinnost preventivního programu sleduje během celého školního roku. Vyhodnocuje případy rizikového chování, porovnává se stavem z předchozího roku a stanovuje priority. U jednotlivých programů posuzuje jejich dopady. Konečné hodnocení provádí vždy na konci školního roku. Na základě jejího vyhodnocení jsou tyto aktivity a programy evaluovány jako takové, které se osvědčily:

- Třídnické hodiny.
- Adaptační dny šestý ročník.
- Celoškolní projekty – Zdravý životní styl, Prvorepublikový den, Den Země, Sportovní den, Ochrana člověka za mimořádných událostí.
- Oslava výročí založení školy.
- Finanční gramotnost – projektové dny pro osmý a devátý ročník.
- Akce zaměřená na volbu povolání.
- Programy zaměřené na prevenci rizikového chování.
- Lyžařský výcvik, plavecké kurzy, dopravní výcvik.
- Výlety a exkurze.

Ve školní rok 2018/2019 nedošlo k žádnému omezení provozu školy. Program proběhl dle předpokládaného harmonogramu.

6.9.2 Evaluace školního roku 2019/2020

Vyhodnocení preventivního programu probíhalo dle metodičky v průběhu celého školního roku. Byly použity metody pozorování, diskuse, a rozhovor především s třídními učiteli.

Průběh školního roku narušilo zavírání škol. Některé programy se kvůli této situaci nemohly konat. Jednalo se například o adaptační programy, nebo akce Hrou proti AIDS.

Metodička v tomto školním roce nezařadila program *Romeo a Julie ... a sex*, na otázku proč tomu tak bylo metodička v rozhovoru uvedla, *třídní učitelé ho nehodnotili jako tak dobrý a užitečný jako ostatní programy od PPP, takže jsme ho už nezařadili, letos se nám povedlo opět zařadit program na Střední zdravotnické škole Hrou proti AIDS, který je osvědčený.*

Dále nebyl již zařazen program *Protidrogový vlak*. Jako důvod pro jeho vyřazení uvedla metodička toto, *vždy, když to bylo možné, jsme se ho zúčastnili. Pokud se nekonal, neměli jsme ho ani v programu.*

V tomto školním roce patřily mezi hlavní krátkodobé cíle:

- Snížení případů kouření a užívání alkoholu ve škole.
- Zvýšení znalostí a povědomí o sexuálně přenosných nemocech, sexuálně rizikovém chování.
- Snížení počtu sebepoškození.

V rozhovoru metodička uvedla, že *sebepoškozování jsme relativně hodně řešili, ale pak to ustoupilo a podobné případy se neobjevovaly. Možná to bylo i módním trendem – hodně to bylo na internetu, někteří žáci to zkoušeli pouze ze zvědavosti. Měli jsme několik případů pořezání žiletkou (nohy, ruce), nošení žiletek do školy. V posledních letech jsem podobné případy neřešila, více se objevují psychické problémy a problémy s návratem do školy, ale nebyly spojené se sebepoškozováním.*

Pokud jde o problematiku zvýšení znalostí a povědomí o sexuálně přenosných nemocech, sexuálně rizikového chování, tak metodička připouští, že s uzavřením škol se problematika sexuálně přenosných nemocí odsunula do pozadí a jak sama v rozhovoru uvádí, *byla to reakce na situaci ve škole, problémy, které jsme řešili. Vlivem uzavření škol to ustoupilo do pozadí. Bohužel během uplynulého školního roku se ukázalo, že je nutné se na toto téma opět zaměřit.*

Metodička uvádí, že *snahou bylo i plnění dlouhodobých a střednědobých cílů.* Tyto cíle jsou v práci již výše uvedeny.

Průběh toho školního roku narušila pandemie a plnění preventivního programu bylo tím pádem zcela změněno. Některé školní aktivity nemohly z důvodů uzavření školy proběhnout, stejně tak aktivity zaměřené na prevenci v rámci běžné vyučovací hodiny. Zrušeny byly také zotavovací akce, exkurze, celoškolní projekty a další plánované akce. Dle metodičky v tomto období sehráli z hlediska prevence rizikového chování důležitou roli třídní učitelé, ona a školní psycholožka. Ti byli ve spojení s žáky i rodiči prostřednictvím digitálních technologií.

Metodička v rozhovoru uvádí, že *v období prvního uzavření školy probíhala prevence formou individuálních konzultací, online třídních hodin a formou posílání užitečných informací a odkazů žákům a jejich rodičům.* Programy společnosti Semiramis proběhly online. Dle metodičky si tuto možnost chválili jak učitelé, tak žáci.

Ostatní programy se uskutečnily po znovuotevření školy.

Na základě nové situace a vyhodnocení školního roku 2019/2020 metodička přeformulovala plán prevence pro následující školní rok. V rámci prevence byl školní rok 2020/2021 zaměřen na nové aktivity pomáhající předcházení rizikového chování:

- Posílení a budování vztahů po návratu do školy po dlouhé pauze způsobené zavřením školy z důvodu pandemie Covid -19.

Programy:

1. **Zvýšení povědomí o nebezpečí kyberšikany a o fungování v rámci kybervěta.**
Tento program byl zařazen z důvodu nárůstu počtu řešených případů kyberšikany.
 2. **Minimalizace počtu rizikových situací spojených s opatřením kvůli šíření nemoci Covid – 19.**
- Vzdělávání pedagogického sboru v této oblasti.

6.9.3 Školní rok 2020/2021

Metodička v preventivním programu vybrané školy hodnotí školní rok jako nestálý, nicméně dle jejího popisu nebyla oblast prevence zanedbávána.

*V tomto školním roce byla naprostá většina školních akcí zrušena z důvodu pokračující pandemie. Opět byly omezeny aktivity zaměřené na prevenci konající se v rámci běžné vyučovací hodiny. Stejně tak tomu bylo se zotavovacími akcemi, exkurzemi a dalšími akcemi. Zpětná vazba byla převážně vedena v online prostředí. Důležitou roli sehráli třídní učitelé, kteří v třídnických hodinách získávali podklady pro řešení problémů. Frekvence těchto třídnických hodin byla 1x měsíčně. Třídní učitelé v rámci těchto hodin s žáky diskutovali o aktuálním dění, vztazích v kolektivu, respektu a vzájemné toleranci, chování a kázni a o různých projevech „šikany“. Třídnické hodiny probíhaly online. Žáci i zákonní zástupci se mohli s dotazy obracet na třídní učitele pomocí platformy TEAMS. S problémy se na metodičku a školní psycholožku obraceli mimo žáků také rodiče. Na otázku, zda současnou situaci vnímá tak, že došlo přesunu řešení problematiky rizikového chování v době distanční výuky spíše na třídní učitele, odpověděla třídní učitelka osmé třídy toto, *nevnímám to tak, že by se to přesunulo spíše na třídní učitele. Spolupráce s metodičkou fungovala skvěle a naplno i v době distanční výuky. Telefonicky, on-line a když to šlo, tak osobně.**

Metodička přiznává, že jí samotnou překvapilo, jak dlouho byla škola uzavřena, ale i přes nepřízeň osudu se rizikovému chování věnovala v online prostředí.

Prevence patologických jevů byla součástí hodin předmětů výchovy k občanství a byla zahrnuta v tematických plánech jednotlivých předmětů na 1. a 2. stupni.

Ve druhém pololetí proběhly online preventivní programy Semiramis, které třídní učitelé a žáci vřele uvítali, jako možnost sdílet problémy a pocity různého druhu. Společnost se zaměřila dále na problematiku dlouhého pobytu žáků doma v izolovaném prostředí, zvládnání stresu a vztahů na dálku.

Jednalo se konkrétně o tyto programy:

Autorka se rozhodla kontaktovat společnost Semiramis, aby se o těchto programech dozvěděla detailnější informace. Spojila se s vedoucí centra primární prevence Pardubického kraje, která byla velmi ochotná a popsala autorce výše uvedené programy takto:

My se máme – zaměřeno na emoce

Program proběhl ve všech šestých třídách a společnost Semiramis popisuje program takto: *Hlavním záměrem bloku je práce s intenzivními emocionálními stavy, které jsou primárně vnímány jako „nevhodné“ (zlost, odpor, strach, smutek). Jednotlivé techniky podporují naladění na vlastní emoce, uvědomění si vlastního prožívání a jejich následné pojmenování. Cílem je seznámit žáky s okamžitými a dlouhodobými vyrovnávacími strategiemi případných stresových situací a vyzdvižení náročných životních situací jakožto příležitostí k rozvoji.*

My se máme - zaměřeno na vztahy

Daný program absolvovali žáci sedmých tříd. Náplní dle vyjádření společnosti je: *Obnova třídního kolektivu, jeho fungování a mezilidské vztahy. Program reaguje na situaci týkající se distanční výuky a jejích dopadů na třídní kolektiv, který v době plné změn přetrvává. V bloku je reflektováno těšení se a sdílení případných obav a očekávání týkajících se návratu do školy. Záměrem je naladit žáky na společnou práci a podpořit je ve zvědomení vlastní pozice a vlastních potřeb v rámci kolektivu a zároveň je vést k zodpovědnosti za své chování. Důraz je kladen i na konkrétní situace z prostředí školy.*

Táhneme za jeden provaz

Hlavním cílem bloku je prevence šikany ve školním prostředí. Za tímto účelem se s žáky pracuje na budování zdravých vztahů v kolektivu a rozvíjení schopnosti vzájemné spolupráce. Jsou využívány interaktivní techniky, při kterých žáci pracují ve dvojicích, v menších skupinách a následně v rámci celé školní třídy. Důraz je kladen na rozvoj schopnosti vzájemné komunikace, budování pocitu sounáležitosti se skupinou a zodpovědnosti. Setkání

je zaměřeno na podporu kooperativního jednání mezi žáky. Tento program absolvovali žáci osmých tříd.

Vedoucí centra žádala o přesnou citaci programů. Autorka její přání respektovala, a proto průběh jednotlivých programů cituje.

Třídní učitelka osmé třídy na otázku ohledně evaluace nejen programů od společnosti Semiramis odpověděla takto, Semiramis má přímo dotazník, kde se třídní učitel vyjadřuje k programu a hodnotí ho, ten potom odevzdávají nadřízeným. Ostatní programy hodnotíme slovně a poté se vždy sejdeme s metodičkou prevence, která se nás vždy ptá, jestli byl program přínosný, zda splnil naše očekávání, jestli ho někdy zopakovat apod. Také se následně ptáme ve svých třídách o samotě, jak se dětem program líbil, co jim přinesl apod.

Metodička uvádí, že velký prostor byl věnován řešení individuálních problémů. Řešení těchto problémů probíhalo na konzultacích s třídním učitelem za podpory metodičky, školní psycholožky, výchovného poradce a zákonných zástupců. Metodička konstatuje, že *naprostou většinu případů se jim povedlo zvládnout a posunout správným směrem. Úzce jsme spolupracovali na řešení problémů také s OSPOD a Policií ČR.*

Ve školním roce 2020/2021 byly v oblasti patologických jevů řešeny případy:

- pořizování digitálních záznamů při online výuce a ve škole a jejich šíření na sociálních sítích
- vzájemné ubližování žáků mezi sebou
- kouření
- šikana a vydírání
- nevhodné a vulgární chování k učitelům a spolužákům (při online i prezenční výuce)
- záškoláctví, skryté záškoláctví a to zejména při online výuce

Prevence směrem k žákům:

- a) V oblasti výuky – témata sociálně patologických jevů byla začleněna do výuky předmětů: občanská výchova, výchova ke zdraví, tělesná výchova.
- b) Žáci měli možnost využít individuální konzultaci se školním psychologem, metodičkou prevence, výchovným poradcem či pedagogickými pracovníky.

- c) Žáci se účastnili různých preventivních programů vedených školními psychologem, metodičkou prevence a externími organizacemi a lektory.

Mezi tyto preventivní programy, kterých se v tomto školním roce žáci účastnili, patří:

- Projektový den – Zdravý životní styl – problematika zdravého stravování, anorexie, bulimie.
- Programy společnosti Semiramis – dle výše uvedeného.

Prevence směrem k rodičům

Rodičovské schůzky, konzultace a individuální pohovory (vše online).

Prevence směrem k pedagogickým pracovníkům

Informování celého pedagogického sboru o průběhu prevence, vzdělávání pedagogických pracovníků v této problematice.

Z rozhovoru s metodičkou vyplynulo, že období distanční výuky bylo pro všechny velmi náročné a několikrát se dostala do situace, kdy řešila problémy, které byly v kompetenci třídních učitelů. Na základě těchto zkušeností se v minulém roce rozhodla, po konzultaci s vedením školy, sestavit jakýsi manuál pro učitele. Jedná se o jednoduchý návod, který popisuje kdy a jak věci řešit. V jakých případech se obracet právě na metodičku, psycholožku, na vedení školy, OSPOD atd. Dle metodičky se toto řešení ukázalo jako velmi užitečné.

Autorku tento návod s názvem *Zásady jednání se zákonným zástupcem* pro učitele velmi zajímal, tak poprosila metodičku o jeho zaslání.

Analýza návodu

Jedná se o jednoduchý popis jak, s kým a kdy jednat v případě, že nastane problém především v oblasti rizikového chování. Vznikl na základě předchozích zkušeností z řešení různých situací, uvedla metodička v rozhovoru. Hlavním impulzem pro jeho sepsání byly časté dotazy, kdy vést jaké jednání a jakým vyhovujícím způsobem.

Zásady jednání jsou uskupeny do těchto bodů:

1. *Jednání s učitelem (třídním nebo jednotlivých předmětů) – zákonný zástupce*

- *v případě jednoduchých záležitostí např. drobné kázeňské prohřešky, dotaz na učivo (doplnění, vysvětlení), pomůcky, plánované testy, způsob a forma zkoušení, známkování, plánované akce, vysvětlení školního řádu, postupů ve škole atd.*
- *není potřeba dělat záznam jednání*
- *je možné mluvit osobně i telefonicky*
- *doporučeno mailem shrnout, o čem jste se bavili (včetně data, kdy jste spolu mluvili), nechat si mailem potvrdit, že ZZ vše pochopil a četl (v případě jednoduchého krátkého dotazu i odpovědi není potřeba)*
- *vždy si udělat někde záznam, že jste se ZZ mluvili (diář, kalendář apod.)*

2. Jednání třídní učitel + další učitel – zákonný zástupce

- *v případě konkrétního problému – špatný prospěch, nevhodné chování k vyučujícím, spolužákům, špatná docházka apod.*
- *domluvit si schůzku mailem nebo telefonicky (v tom případě vždy potvrdit ještě mailem)*
- *u jednání přítomen třídní učitel a učitel, kterého se problém týká*
- *udělat záznam jednání – doporučují připravit základ předem, vytisknout 2 x (1 x pro ZZ, 1 x pro školu), připravit si volné řádky na doplnění další informací, není potřeba ukládat kopii do spisové služby (metodik prevence, výchovný poradce)*

3. Jednání třídní učitel + metodik prevence (příp. vedení školy) – zákonný zástupce

- *v případě opakovaných problémů či podezření na rizikové chování – šikana, návykové látky, záškoláctví, opakované hrubé či vulgární chování k vyučujícím či spolužákům, kyberšikana, sebepoškozování apod.*
- *domluvit se s metodikem prevence na termínu schůzky*
- *domluvit si schůzku mailem nebo telefonicky (v tom případě vždy potvrdit ještě mailem)*
- *udělat záznam jednání – doporučují připravit základ předem, vytisknout 3 x (1 x pro ZZ, 1 x pro třídního učitele, 1 x pro metodika prevence), připravit si volné řádky na doplnění další informací, je nutné uložit kopii do spisové služby (zajistí metodik prevence)*

- *kontrolní jednání není vždy nutné, pouze v některých případech (konzultace s metodikem prevence)*

4. Jednání třídní učitel + výchovný poradce – zákonný zástupce

- *v případě vzdělávacích problémů (výuka, zaostávání, zhoršení prospěchu, nepospěch), informace, jednání, které souvisí s PO, IVP apod.*
- *domluvit se s výchovným poradcem na termínu schůzky*
- *domluvit si schůzku mailem nebo telefonicky (v tom případě vždy potvrdit ještě mailem)*
- *udělat záznam jednání – doporučují připravit základ předem, vytisknout 3 x (1 x pro ZZ, 1 x pro třídního učitele, 1 x pro výchovného poradce), připravit si volné řádky na doplnění další informací, je nutné uložit kopii do spisové služby (zajistí výchovný poradce)*

5. Jednání třídní učitel + metodik prevence + zástupce OSPOD – zákonný zástupce

- *v případě opakovaných závažných problémů, kdy nepomohlo jednání s třídním učitelem a metodikem prevence*
- *domluvit se s metodikem prevence na termínu schůzky, metodik prevence kontaktuje OSPOD a domluví termín*
- *domluvit si schůzku mailem nebo telefonicky (v tom případě vždy potvrdit ještě mailem)*
- *udělat záznam jednání – doporučují připravit základ předem, vytisknout 4 x (1 x pro ZZ, 1 x pro třídního učitele, 1 x pro metodika prevence, 1 x pro zástupce OSPOD), připravit si volné řádky na doplnění další informací, je nutné uložit kopii do spisové služby (zajistí metodik prevence)*
- *většinou navazuje kontrolní jednání*

Závěrem návodu pro učitele uvádí metodička doplňující informace, kterými jsou:

- *U jednání 2.-5. by měl být přítomen i žák (platí pro 3.-9. ročník), pokud to je možné.*
- *Na začátku každého jednání 2.–5. vysvětlit, že bude sepsán záznam jednání.*

- *Cílem každého jednání by mělo být NAJÍT ŘEŠENÍ, aby se daná situace nebo problémy neopakovaly.*
- *Zákonný zástupce by měl mít pocit, že se snažíme pomoci žákovi i jemu.*
- *Zákonný zástupce má právo si na jednání přivést někoho dalšího (například prarodiče žáka, partnera, sociálního pracovníka, který spolupracuje s rodinou apod.) – musí být uveden mezi přítomnými na jednání a podepsán, vedle dopsat, že byl na jednání na žádost ZZ.*
- *V případě nejasností konzultovat s metodikem prevence nebo výchovným poradcem.*
- *Možná i konzultace se školní psycholožkou.*
- *Na jednání mít dostatek času – 2. – cca 30 minut, 3.-5. – cca 60 minut – dle situace a řešeného problému se může jednání protáhnout.*
- *Jednání vést tam, kde nebudete rušeni – čtenářské dílny, volná učebna, kmenová třída, ... Kabinet není vhodný, pokud tam sedí ještě další kolegové.*

Autorka diplomové práce se domnívá, že takovýto návod může být velmi prospěšný. Oceňuje především jeho stručnost, u každého bodu uvedeny konkrétní příklady, postup a v neposlední řadě uvedená doporučení.

Užitečnost potvrzuje třídní učitelka čtvrté třídy, která v rozhoru uvedla, že *tento návod obdržel každý učitel a nyní visí na nástěnkách v každé třídě*. Přiznává, že ona vzhledem ke svým zkušenostem ve školství takový návod nevyužije, ale věří, že například pro začínající učitele, či pro učitele, kteří se s problematikou rizikového chování setkávají poprvé, je takovýto návod jistě velmi užitečný.

Třídní učitelka osmé třídy k návodu uvedla, *ano, tento návod jsem obdržela jako všichni ostatní učitelé a je velmi přínosný. Učitelé začali přehazovat na metodičku i problémy, které by si měl řešit sám třídní učitel a bylo jich čím dál více. Bylo pochopitelné, že metodička vytvořila návod, které situace si řeší pouze třídní učitel nebo i další osoby. Teprve, když se třídnímu učiteli nedařilo problém vyřešit, pomohl metodik prevence.*

Metodička v rozhovoru uvedla, že *učitelé, kteří se návodu nedrželi, zpětně přiznávají, že návod je dobrým vodítkem a příště budou postupovat podle něho.*

Autorka vytýká „hovorový“ jazyk v návodu, nicméně jeho užitečnost velmi oceňuje a doporučila metodičce, zda by tento návod uvedla na setkání metodiků prevence, či poslala alespoň oblastnímu metodikovi prevence, aby tyto zásady mohly sloužit i dalším učitelům na více školách.

6.9.4 Evaluace školního roku 2021/2022

Vyhodnocení preventivního programu probíhalo průběžně během celého školního roku. Metodička uvádí, že *v tomto školním roce se prevence postupně vrátila k realizaci, jako tomu bylo v předchozích letech, ještě před pandemií. Vzhledem k častým karanténám a kombinované výuce se celá řada termínů musela měnit nebo posouvat a to někdy ze dne na den. Nicméně všechny plánované akce a aktivity se v tomto školním roce mohly uskutečnit.* Metodička připouští, že stále velkou roli mají v prevenci třídní učitelé.

Proběhly všechny akce organizované PPP Ústí nad Orlicí, které ale byly odloženy kvůli probíhající online výuce na jiný termín. Po dvou letech se uskutečnily programy e-DUHA zaměřené na kyberšikanu, fakenews, nebezpečí sociálních sítí a další. Programy společnosti SEMIRAMIS, které jako jedny z mále fungovaly i v online prostředí se letos vrátily zpět do tříd, uvedla metodička ve školním PPRCH. I nadále společnost Semiramis poskytovala programy zaměřené na dlouhý pobyt doma, zvládání stresu, vztahy v kolektivu, vztahy na dálku. Do školy přišli i zástupci Městské policie na besedy s žáky. Metodička uvádí, že úzká spolupráce nadále trvala s Pedagogicko-psychologickou poradnou a s pracovníky OSPOD. Velká pozornost byla v tomto školním roce věnována žákům, kteří měli problém s návratem do školních lavic a běžným fungováním dle školního řádu.

Metodička zaznamenává nárůst výše zmíněných případů, stejně tak jako závažných situací kyberšikanu na prvním stupni. Zvyšující se počet žáků užívajících návykové látky v nižších ročnících, než bylo dříve běžné. Tyto incidenty řešila metodička vždy poučením celého kolektivu a individuálním jednáním s konkrétními žáky a jejich zákonnými zástupci.

Případy kyberšikanu popisuje v rozhovoru i třídní učitelka osmé třídy. *Řešila jsem konkrétně dva případy kyberšikanu, ale ani jeden nebyl v mé třídě (byl v cizí třídě, kde jsem učila). Zkontaktovala jsem metodičku prevence a ta mi pomohla situaci řešit. Samozřejmě jsme*

zkontaktovaly i třídní učitelku. Také jsme řešila nevhodné chování některých žáků z mé třídy k vyučujícím při on-line výuce.

Na 2. stupni se nově objevil fenomén streamování hodin. Metodička tvrdí, že *se díky jednoznačným podkladům povedlo situaci okamžitě řešit. O záznamech z hodin distanční výuky hovoří v rozhovoru i třídní učitelka osmé třídy. Objevovaly se fotografie, skeny učitelů z výuky, videa z hodin na sociálních sítích.*

Metodička ve svém hodnocení tohoto školního roku uvedla jako další problematický bod nárůst žáků z Ukrajiny. V rámci prevence uvádí v evaluaci MPP daného školního roku, *velmi jsme dbali na předcházení konfliktních situací a zapojení těchto žáků do výuky a kolektivu.* Udává, že toto se ve většině případů povedlo.

Metodička udělala na celém druhém stupni (s výjimkou 9. tříd) dotazníkové šetření na téma „klima ve třídě“. Výsledky, jak uvedla v MPP, byly velmi potěšující. *Žáci online výuku zvládli bez větších potíží a jako třída fungují po návratu do běžné výuky jako jeden celek.*

Za velmi podmětne považuje metodička prevence setkání pracovníků školního poradenského pracoviště s učiteli 1. a 2. stupně, kde řešili konkrétní problémy, hodnotili programy, sdíleli zkušenosti a nápady z praxe. Metodička by v takovýchto setkáních ráda pokračovala. Uvádí, že *úzká spolupráce s ŠPP a všech vyučujících byla úspěšná. Celou řadu problémů řešili třídní učitelé sami i po předchozí konzultaci s metodičkou prevence.*

Během školního roku byly v oblasti rizikového chování řešeny tyto případy:

- Násilí mezi žáky především na 1. stupni.
- Ničení majetku.
- Pořizování digitálních záznamů při výuce a ve škole. Jejich šíření na sociálních sítích, nově také již výše uvedené streamování hodin.
- Kouření žáků, výskyt elektronických cigaret a nikotinových pytlíčků na 1. stupni.
- Šikana, vydírání.
- Vulgární a nevhodné chování vůči učitelům či spolužákům.
- Záškoláctví, skryté záškoláctví.

V průběhu celého školního roku proběhly na škole či v online prostředí tyto programy:

- Adaptační programy šesté tříd.
- Projektové dny – Zdravý životní styl, Sportovní den.
- Preventivní programy PPP Ústí nad Orlicí.

Bolí nebolí

Absolvovali žáci pátých tříd. Program byl zaměřen na informovanost žáků o rizicích agresivního chování a šikany.

Kybersvět

Program zaměřený na prevenci kyberšikany a netolismu. Absolvovali žáci šestých tříd.

Ne návykovým látkám

Byl zařazen pro stoupající počet uživatelů návykových látek mezi žáky. Konkrétně tento absolvovali žáci sedmých tříd.

Do dna

Program zaměřený na prevenci užívání alkoholu, který byl také zařazen z důvodu přibývajících případů spojených s touto problematikou. Absolvovali žáci osmých tříd.

- Preventivní programy e-DUHA.

Kamarádi online

Proběhla formou prezentace. Mezi hlavní témata patřila: rizika internetu, mobilních telefonů, počítačů. Program absolvovali žáci prvních, druhých a třetích tříd.

Netiketa

Popisuje, jaká jsou pravidla chování na internetu, základy slušného chování v online prostředí. Tohoto programu se účastnili žáci prvních ročníků.

Děti a sociální sítě

Absolvovali žáci čtvrtých tříd. Program byl zaměřený na možná nebezpečí pro děti a žáky na sociálních sítích a internetu.

Internetové komerce dezinformace, fake news.

Tohoto semináře se účastnili žáci osmých tříd. Seminář popisoval přehled rizik internetové komerce, jak čelit lákavým nabídkám a reklamě, co jsou fake news a jaká je jejich historie.

- Programy od společnosti Semiramis

Vyplouváme na jedné lodi

Program absolvovali žáci šestých tříd. Společnost Semiramis popisuje program následujícím způsobem:

Náplní je zhodnocení přestupu žáků na 2. stupeň a nastalých změn. Dochází k podpoře vztahu mezi žáky a případným novým třídním učitelem. Součástí bloku je opětovné nastavení třídních pravidel dle aktuálních potřeb třídy, přičemž je podporována vlastní odpovědnost žáků za své chování. Jsou zařazeny aktivity, pomocí kterých je posilována schopnost spolupráce s ostatními a vědomí sounáležitosti se skupinou, zároveň je vyzdvihována individualita žáků.

Metodička uvedla, že v letošním školním roce tento program proběhne také ve čtvrté třídě.

Táhneme za jeden provaz, když se někdo topí

Jedná se o program určený pro žáky sedmých tříd. Semiramis o něm říká:

Hlavním cílem bloku je prevence šikany ve školním prostředí, budování kolektivního vědomí a zodpovědnosti. Tématem bloku je šikana a agresivní chování v třídních kolektivech. S žáky se pracuje jak pomocí prožitkových technik, tak i diskuzí, při kterých je předán teoretický základ. Setkání má za cíl vést žáky k pochopení příčin šikany, ukázat jim možnosti jejího řešení a vést je k uvědomění si spoluzodpovědnosti za klima ve třídě.

O rodičích a dětech, aneb umyl sis ruce

Byl určen pro žáky osmých tříd, popsán je takto:

Blok je zaměřen na rozvíjení komunikačních schopností a dovedností potřebných pro konstruktivní řešení konfliktů. Prostřednictvím interaktivních technik, diskusí a modelových situací je žákům zprostředkován náhled na jejich vlastní i rodičovskou zodpovědnost. Cílem bloku je dále rozvoj empatie, tolerance a schopnosti vzájemného naslouchání.

Informace o programech patří mezi interní zdroje společnosti Semiramis s názvem Koncepty programu všeobecné dlouhodobé primární prevence rizikového chování.

6.9.5 Analýza výzkumného šetření a shrnutí

Hlavní výzkumné otázky

Jak se měnila podoba preventivního programu RCH na vybrané škole v průběhu let 2019-2022?

Jak již bylo v práci uvedeno výše, výzkumné šetření PPRCH na vybrané škole v průběhu let 2019-2022 bylo ovlivněno střídáním výuky prezenční a distanční. Autorka porovnávala tři po sobě jdoucí školní roky. Během těchto let došlo v programu k několika změnám. Některé programy byly zrušeny a jiné přidány. Zrušen byl ve školním roce 2020/2021 program Romeo, Julie ... a sex a Protidrogový vlak. Naproti tomu ve stejném školním roce byl přidán program Do dna a v roce 2021/2022 program Besedy s městskou policií. Program Zdraví životní styl se konal ve více ročnících. Tyto programy byly zařazeny dle metodičky z preventivních důvodů.

Situaci značně komplikovalo opakované zavírání škol, což zapříčinilo, že se mnohé aktivity nemohly vůbec konat. Jednalo se především o zotavovací pobyty, exkurze, celoškolní projekty a téměř veškeré aktivity v rámci běžné vyučovací hodiny, veškeré programy od PPP.

Společnost Semiramis reagovala na vzniklou situaci spojenou s uzavřením škol a nabídla školám preventivní programy dostupné v online prostředí, které metodička v průběhu let 2020-2022 využívala.

Změny v PPRCH ovlivnilo také chování žáků během distanční výuky. Narostl počet případů kyberšikany a záškoláctví. Metodička prevence provedla v této oblasti změny a zařadila více programů a aktivit věnovaných této problematice.

Jaké důvody vedly ke změnám PPRCH?

V průběhu času došlo k výše uvedeným změnám. Jejich důvody byly různé. Jednou z nich byla nespokojenost ze strany učitelů, či žáků s programem. Další změny v programech byly

podniknuty kvůli nucenému přesunutí výuky do online prostředí. Jak již bylo zmíněno, tak mnohé programy se nemohly vůbec z tohoto důvodu uskutečnit.

S distanční výukou se zvýšil počet absencí a narostly také počty případů kyberšikany. Takovéto jednání vedlo k dalším změnám v PPRCH.

Proběhla nějaké spolupráce s organizacemi, které doporučuje MŠMT v oblasti prevence? Pokud ano, proč byly zvoleny právě tyto organizace? Byly organizace ochotny spolupracovat? Jak byly flexibilní a jakou pomoc nabízely?

Autorka metodičky pokládala téměř totožnou otázku, na kterou jí metodička odpověděla, že přímo s žádnou z těchto organizací nespolečně pracovala. Nicméně to není pravda. Společnost Semiramis se kterou vybraná škola velmi úzce spolupracuje je na seznamu akreditovaných společností MŠMT uvedena hned jako druhá. MŠMT uvádí, že tato společnost patří mezi ty nejzkušenější a nejstarší organizace. Bez ohledu na to, že metodička o této skutečnosti nemá ponětí uvedla, že spolupracuje se společností Semiramis již několik let a díky tomu, že v období distanční výuky byla téměř jediná, kdo své programy dokázal přeformulovat do online prostředí, tak jejich služeb využívala i v období uzavření škol. Dále metodička uvádí, že je se společností velmi spokojená a programy si jak žáci, tak učitelé chválí. Tuto skutečnost bohužel nepotvrdila ani jedna z dotazovaných třídních učitelek, protože se bohužel jejich třídy v době distanční výuky programů Semiramis neúčastnily.

Konkrétní programy, které na vybrané škole v průběhu distanční výuky proběhly autorka detailně v práci již uvedla.

Byla škole nabídnuta pomoc z MŠMT a kdy? Jak tato pomoc vypadala?

Na tuto otázku odpověděla metodička, že dostávala *tipy, odkazy a informace* v průběhu celého období distančního vzdělávání od krajské metodičky prevence. *Věděla jsem, že se na ní mohu kdykoliv obrátit. Některé odkazy od ní jsem rovnou přeposílala učitelům.*

Jak již autorka v práci uvedla, tak MŠMT na svých webových stránkách uvedlo společnosti, které v průběhu pandemie poskytovali akreditovanou pomoc školám, žákům či rodičům.

Jednu z těchto organizací je společnost Semiramis, se kterou vybraná škola úzce spolupracuje.

Má škola připraven preventivní program pro distanční výuku při případném uzavření škol?

Vím, že celá řada programů je možná i online, všichni se přizpůsobili situaci. Uvedla metodička v rozhovoru. Autorka se domnívá, že je toto řešení chybné. Připravený PPRCH na dobu možné distanční výuky by měla mít každá škola „v šuplíku“. Čeká nás nelehká doba, kdy aktuálně na přelomu školního roku 2022/2023 hlásí někteří ředitelé škol, že pravděpodobně nebudou mít dostatek financí na provoz školy vzhledem k rostoucím cenám energií a budou nejspíše nuceni přejít na nějakou dobu opět na distanční výuku, aby školu nemuseli zavřít. Autorka se domnívá, že metodička prevence se spolehla na jednu společnost, která jí pokryla nějakou část prevence v online prostředí a to je pro ní dostačující. V případě dalšího uzavření škol by postupovala pravděpodobně stejně. Nicméně i z rozhovoru vyplynulo, že problémy, které ve škole byly v distanční formě vzdělávání, nevymizely a s příchodem žáků do lavic znovu vyplavaly na povrch.

Další problém vidí autorka v narůstajícím počtu případů kyberšikany, záškoláctví. S tím bude spojen rapidní nárůst psychických problémů u žáků, kteří byli izolovaní dlouho doma. Autorka se domnívá, že by se metodička na tuto situaci měla lépe připravit. Minimálně se lépe informovat, například od kolegů metodiků, o programech prevence formou distančního vzdělávání, které se jim osvědčily a líbily.

6.10 Návrh doporučení

Na základě hloubkové analýzy PPRCH vybrané školy bylo zjištěno, že slabým místem je jeho teoretická část, ve které nejsou uvedeny programy, které se skutečně ve škole či v online prostředí odehrály. Doba spojená s uzavíráním škol nebyla jednoduchá, ale autorka se domnívá, že by rodiče mělo zajímat a některé jistě zajímá, jaké kroky škola podnikala v oblasti prevence v období distančního vzdělávání. Autorka tyto informace nenašla ani v části Evaluace programu. Jedním z návrhů, které autorka metodičce doporučila bylo, aby

obsáhleji a konkrétněji v sekci Evaluace programu popsala, jaké programy škola absolvovala a uvedla důvod, proč právě tyto programy vybrala.

Autorka již výše uvedla, že se metodička prevence v období distančního vzdělávání obrátila s realizací programů pouze na společnost Semiramis a odůvodnila to tím, že ostatní společnosti, které jim měly poskytnout preventivní programy nefungovaly v online prostředí. Nicméně autorka již v práci napsala, že MŠMT uvádí na svých webových stránkách dalších třináct společností, které programy prevence poskytovaly dostupné online prostředí. Dále mohla metodička využít rad a zkušeností svých kolegů metodiků.

Autorka by ráda vyzdvihla jednu věc, která vyplynula z rozhovoru s metodičkou. Po opakovaném uzavření vybrané školy se na metodičku v hojném počtu obraceli učitelé s problémy, které nebyly v její kompetenci. Proto metodička sestavila návod, jak postupovat v případě různých problémů. Detailně je tento návod popsán v kapitole 6.9.3 této diplomové práce. Návod hodnotí kladně nejen autorka, ale i obě třídní učitelky, které poskytly rozhovor. Autorka se domnívá, že takový návod by neměl zůstat užitečný jen jedné škole, ale mohla by se o něj metodička podělit se svými kolegy metodiky, nebo ho předat krajské metodičce prevence, aby užitečnost tohoto materiálu byla ku prospěchu i v jiných školách.

7 Diskuze

Na počátku této diplomové práce byl stanoven hlavní cíl a tím bylo zmapovat systém realizace primární prevence na vybrané základní škole a popsat, jak se změnil přístup k prevenci během školních let 2019-2022.

Hlavní výzkumné otázky

První výzkumné otázka se týkala porovnání preventivního programu RCH vybrané školy v průběhu let 2019-2022. Je nutné říci, že MŠMT, či jiný úřad, doposud nevydalo žádný závazný legislativní vzor PPRCH. Existují pouze metodická doporučení a každá škola si tak tedy tento dokument upravuje k obrazu svému.

Na základě hloubkové analýzy programů prevence z výše uvedených let a rozhovorů s metodičkou prevence bylo zjištěno, že struktura programu prevence se řídí odbornými doporučeními M. Miovského a kol, uvedenými v titulu Prevence rizikového chování. Tato monografie obsahuje přímo samostatnou kapitolu Postup při zpracování Minimálního preventivního programu. Na vybrané škole PPRCH obsahuje takováto doporučení, která jsou zároveň v souladu s doporučeními MŠMT.

Dále bylo na základě hloubkové analýzy zjištěno, že program jako takový prošel jen málo změnami. Od školního roku 2019 do školního roku 2022 byly přidány pouze dva nové programy a jeden program se rozšířil do více ročníků. Naproti tomu pouze jeden program byl z důvodu nespokojenosti zrušen. Protidrogový vlak byl pouze ve školním roce 2019 z toho důvodu, že ho Magistrát města již další roky neposkytoval, v opačném případě by ho metodička ráda opět zařadila.

Největšími změnami prošel PPRCH. Došlo k nim ve školních letech 2020-2022, kdy docházelo k uzavírání škol kvůli pandemi Covid-19. V tomto období, dle metodičky, bylo mnoho programů úplně zrušeno, některé programy byly přesunuty a některé programy se odehrály v online prostředí. Dle metodičky se změnila i potřeba prevence. Zvýšila se absence žáků, zvýšil se počet případů kyberšikany a psychických problémů u žáků. V návaznosti na tuto problematiku byly přidány do PPRCH programy od společnosti Semiramis, které měly zmírnit dopady způsobené výukou v online prostředí a zároveň měly posilovat psychiku žáků. Ve školním roce 2020 se jednalo o program My se máme – zaměřeno na emoce a My

se máme – zaměřeno na vztahy. V následujícím školním roce byly přidány programy Vyplováme na jedné lodi a Táhneme za jeden provaz, když se někdo topí. Oba programy jsou opět od společnosti Semiramis.

Důvody k těmto změnám byly především reakcí na vzniklou situaci, spojenou s opakovaným uzavíráním škol. Pokud jde o záškoláctví, je nutné dodat, že v roce 2020, při prvním uzavření škol, nebyla distanční výuka podle zákona povinná, a tak absence byla vždy omluvena. Změna nastala další školní rok, kdy vláda nařídila povinnou distanční výuku a pokud se žák na hodinu nepřihlásit, tak se brala jako neomluvená a vznikl tak nárůst neomluvených hodin a problém se záškoláctvím.

Pokud jde o otázku, zda vybraná škola spolupracovala s nějakou akreditovanou společností, kterou doporučuje MŠMT, tak ano a to velmi úzce se společností Semiramis. Tato společnost byla jedna z mála, která reagovala na vzniklou situaci ohledně uzavření škol a přechodu na distanční vzdělávání tím, že upravila své programy, tak aby byly dostupné online. Vybraná škola absolvovala několik takovýchto programů, ale bohužel jak kvalitní a přínosné programy byly se autorce práce nepodařilo z rozhovorů s třídními učitelkami zjistit, protože ani jedna se těchto programů neúčastnila.

Další výzkumná otázka se týká pomoci ze strany MŠMT. Metodička v rozhovoru uvedla, že pomoci se jí dostávalo především od krajské metodičky prevence.

Poslední výzkumná otázka byla zaměřena na otázku, zda má vybraná škola připravený PPRCH pro distanční výuku. Metodička žádný takový program připravený nemá. Autorka se domnívá, že to není správné řešení hned z několika důvodů, které popisuje v kapitole výš.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo zmapovat systém realizace primární prevence na vybrané škole a popsat, jak se změnil přístup k prevenci na této základní škole během pandemie Covid-19. Autorka si toto téma vybrala především z toho důvodu, že se o oblast prevence již dlouhodobě zajímá. Psáním teoretické práce si autorka ujasnila terminologii a legislativu spojenou s prevencí a tvorbou ŠPP. Dále byly pro autorku velkým přínosem rozhovory s metodičkou prevence, která velmi ochotně odpovídala i na všechny doplňující otázky, která autorka požadovala pro hlubší pochopení problematiky.

Do psaní této práce zasáhla nelehká situace spojená s onemocněním covid a s tím spojeným uzavírání škol. Uzavírání škol a odloučení žáků od svých spolužáků přineslo problémy, se kterými se museli nejen metodici prevence vypořádávat. Metodička na vzniklé problémy dle výpovědi třídních učitelek vždy reagovala. Dále přidala několik programů, které měly nelehkou situaci s dlouhým odloučením a izolováním v domácím prostředí žákům ulehčit.

Autorka si během psaní této diplomové práce uvědomila, že nejen metodici prevence, ale všichni pracovníci škol si v dobách pandemie prožili nelehké časy a následky z této doby si pravděpodobně žáci v sobě dlouho ponosou. Je nyní na metodících prevence a školním kolektivu, jak si s aktuálně ohroženou psychickou stránkou žáků poradí. Závěrem by autorka ráda dodala, že oblast prevence jí je po dokončení této práce ještě bližší a pokusí se věnovat této oblasti nejen v profesním, ale i osobním životě.

Seznam zkratk

ČŠI – Česká školní inspekce

MPP – Minimální preventivní program

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

PPRCH – Primární prevence rizikového chování

ŠMP – Školní metodik prevence

ŠPP – Školní preventivní program

ZŠ – Základní škola

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ, 2016. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.

ČERNÝ, Michal a Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ, 2015. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Flow. ISBN 978-80-905480-7-7

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického významu*. ISBN 8085931796

Gavora, Peter, 2015. *Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby*. ISBN 1805-9511

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál (vydavatelství), 2005. ISBN 80-7367-040-2. Klapko, Gulová 2013

KABÍČEK, Pavel, CSÉMY Ladislav, HAMANOVÁ Jana, 2014. *Rizikové chování v dospívání*. ISBN 978-80-7387-793-4

KYRIACOU, Chris, 2005, *Řešení výchovných problémů ve škole*. ISBN 8071789453

MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ, 2006. *Výchova ke zdraví pro učitele*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta. ISBN 80-704-4768-0.

MÁSLO, Jaroslav, 2021. *Distanční výuka zeměpisu na jaře 2020*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a region. rozvoje. Vedoucí práce RNDr. Martin Hanus, Ph.D.

MIOVSKÝ, Michal, Anna AUJEZKÁ, Iva BUREŠOVÁ, et al. *Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.

MIOVSKÝ, M., Skácelová, L., Čablová, L., Veselá, M., & Zapletalová, J. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: 2012 Univerzita Karlova v Praze & Togga. 113

MIOVSKÝ, Michal, Tereza ADÁMKOVÁ, Miroslav BARTÁK, et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Druhé, přepracované a doplněné

vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.

MIOVSKÝ, Michal, Roman GABRHELÍK, Miroslav CHARVÁT, Lenka ŠŤASTNÁ, Lucie JURYSTOVÁ a Veronika MARTANOVÁ. *Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.

MÜLLEROVÁ, Petra. *Vývoj etopedických problémů u dětí a mladistvých na Mostecku z pohledu SVP Most*. Bakalářská práce, Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014.

MUŽÍKOVÁ, L. (2010). *Škola a zdraví pro 21. století, 2010: podněty pro implementaci výchovy ke zdraví do školních vzdělávacích programů*. Masarykova univerzita.

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje – výkladový slovník*, Academia, Praha 2002 str., ISBN 80-0950-7

PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. V Praze: Pasparta Publishing (nakladatelství), 2019. ISBN 978-80-88290-28-5.

SANDAL, A., PRAŠKO, J., OCISKOVÁ, M., KAMARÁDOVÁ, D., JELENOVÁ, D., LÁTÁTOVÁ, K. (2014): *Šikana v dětství jako predisponující faktor pro psychické problémy v dospělosti*. Česká a slovenská psychiatrie, ISSN 1212-0383

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60

ŠTEFUNKOVÁ, Michaela a ŠEJVL, Jaroslav. *Základy prevence kriminality pro pedagogické pracovníky*. 1. vyd. Praha: TOGGA, spol. s.r.o.. 2012. 105 s. ISBN 978-80-87258-96-5

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál (vydavatelství), 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VŠETULOVÁ, Monika, David NOCAR, Ludmila URBÁŠKOVÁ a Miroslava DVOŘÁKOVÁ, 2007. *Příručka pro tutora* [online]. 1. vydání. Olomouc: Akademie distančního vzdělávání [cit. 2021-09-16]. ISBN 978-80-244-1641-0.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2021 [online]. MŠMT, 2019b. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/akcni_plan_primarni_prevence_2019_21.pdf

Aktualizované přílohy Metodického doporučení - Alkohol, Návykové látky, Tabák, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 20.02.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/aktualizovane-prilohy-metodickeho-doporuceni-alkohol>

Manuál pro školní metodiky prevence - [Manuál pro školní metodiky prevence \(pppuo.cz\)](http://pppuo.cz)

Výzkum M. Sandovala - [\(PDF\) Convivencia y clima escolar: claves de la gestión del conocimiento \(researchgate.net\)](https://www.researchgate.net/publication/354111111)

Seznam akreditovaných společností od MŠMT - <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/informace-o-nabidce-vybranych-organizaci-poskytujicich>

Školský zákon - <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/zakony-1>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Harmonogram postupu realizace opatření RCH.....	17
Tabulka č. 2 – Pilíře politiky primární prevence	18
Tabulka č. 3 – Dotace hodiny primární prevence	26

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 –	24
-----------------------------	----